ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ
КИРОВАКАН
KIROVAKAN

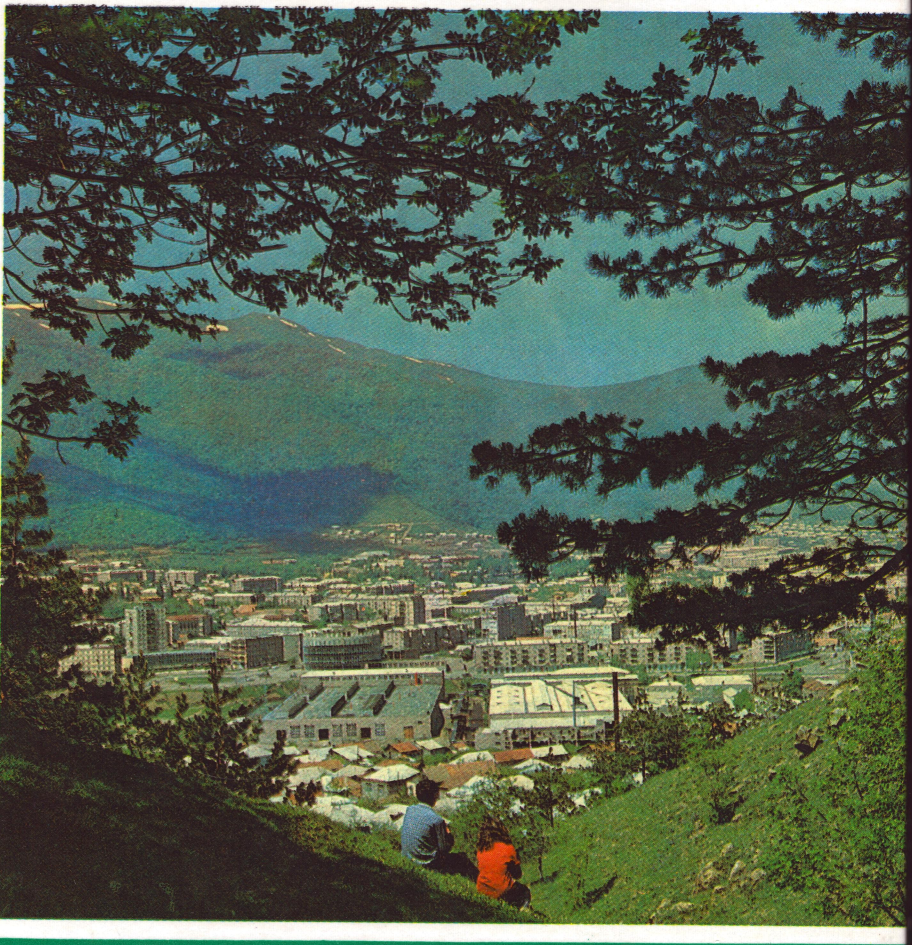

ԳՄԴ 65.9 (2Հ)
Կ-538

Կազմող՝ **ՍՈՒՐԵՆ ՍԱՐԳՍԻ ԲԱԲԱՅԱՆ**

Составитель **СУРЕН САРКИСОВИЧ БАБАЯН**

Presentation **S. BABAYAN**

Թարգմանիչներ՝ Ա. Վ. Հովակիմյան
Մ. Հ. Գյուլդերյան

© «Պարբերական» արտադրահրատարակչական միավորում, 1989

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ
КИРОВАКАН
KIROVAKAN

«ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ» ԱՐՏԱԴՐԱՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ
ՄԻԱՎՈՐՈՒՄ
ԵՐԵՎԱՆ, 1989

Ս.Մ.ԿԻՐՈՎ
С.М.КИРОВ

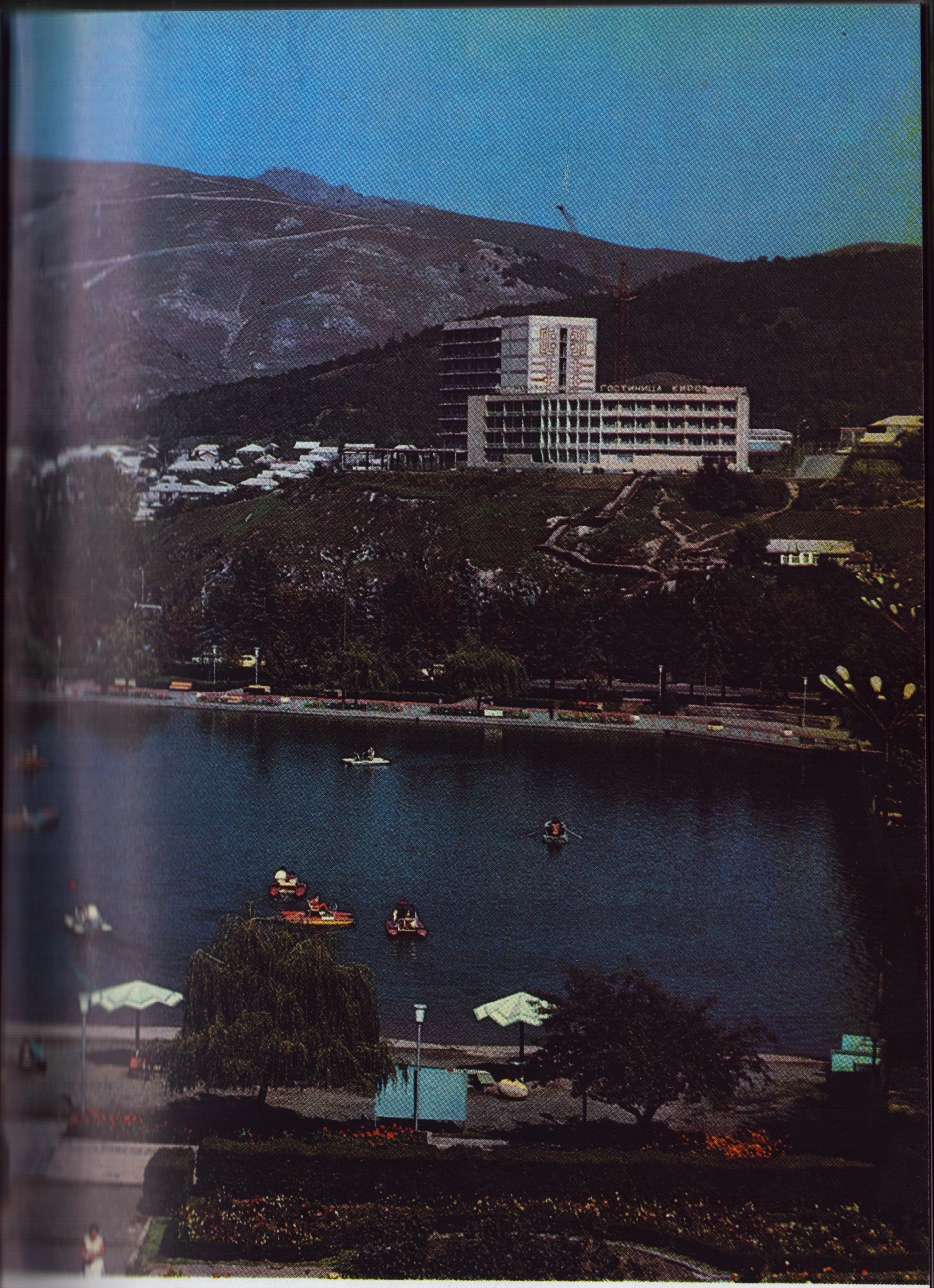
ГОСТИНИЦА КИРОВ

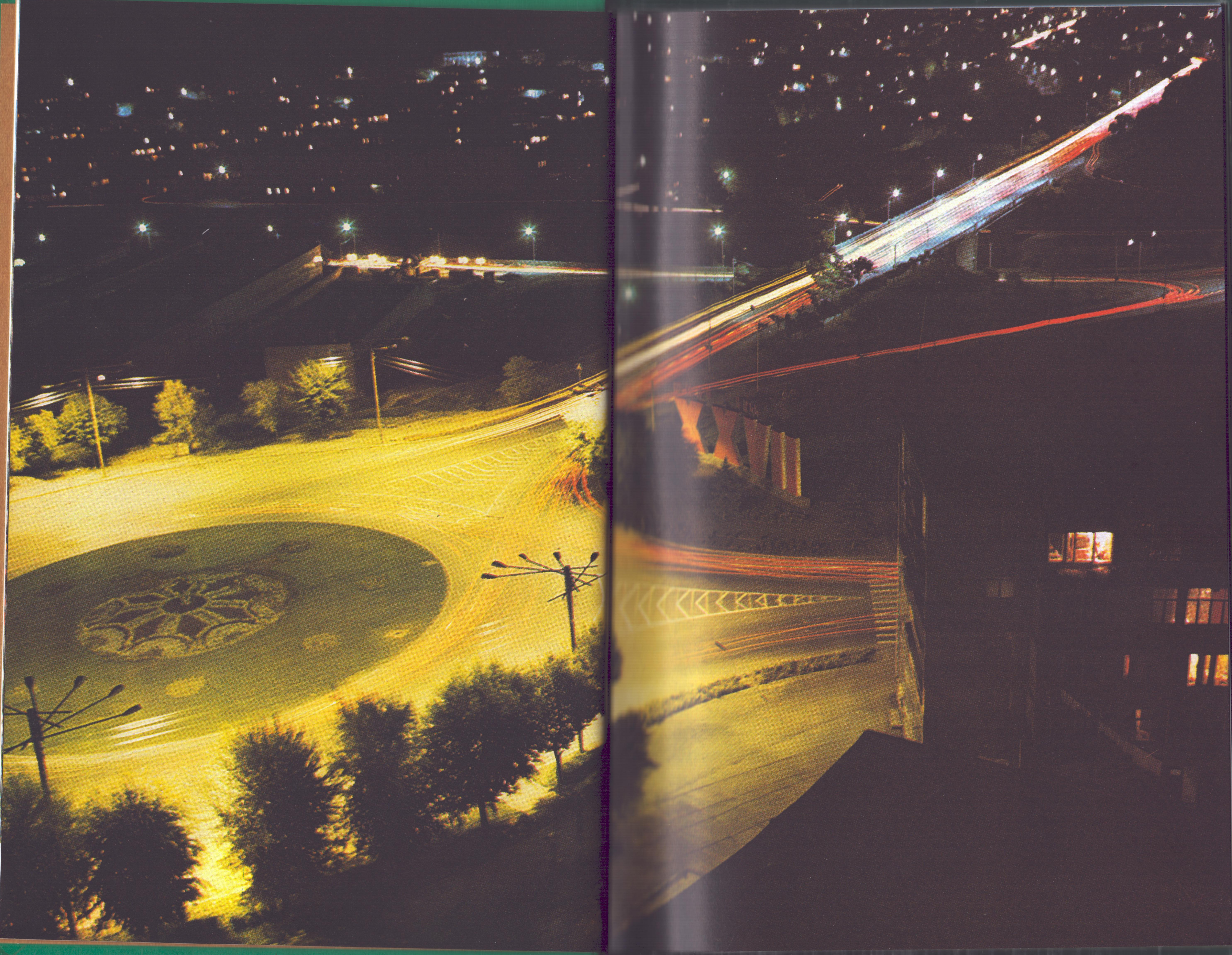
XVIII

ՆԱԽԱԲԱՆԻ ՓՈԽԱՐԵՆ

Կիրովականի մասին լուսանկարչական ալբոմ-ուղեցույցը տպագրության ընթացքում էր, երբ աշխարհով մեկ տարածվեց 1988 թ. դեկտեմբերի 7-ին Հայաստանում տեղի ունեցած ահավոր երկրաշարժի ու նրա պատճառած ողբերգության բոթը:

Արհավիրքը մի ակնթարթում ավերակույտի վերածեց այն ամենը, ինչ համբերությամբ, սիրով ու երազանքով կառուցվել է դարերի ընթացքում: Ամբողջովին ավերվել է Սպիտակ քաղաքն ու հարյուրավոր բնակավայրեր: Անմասն չեն մնացել Լենինական, Կիրովական, Ստեփանավան քաղաքները՝ տալով բազմահազար զոհեր:

Հայաստանում կատարված երկրաշարժը ոտքի հանեց սովետական բազմազգ ժողովրդին, ողջ աշխարհը թևեր առած թռավ Խորհրդային Հայաստան՝ փրկելու ճնշող փլատակների տակ գտնվող մարդկանց, վերացնելու դաժան արհավիրքի հետևանքները, բուժելու բիբլիական այն հողը, որը համաշխարհային ջրհեղեղից փրկել էր մարդկությունը:

Ժամանակակից գիտությունը անզոր եղավ գուշակելու հայ ժողովրդի դեմ նյութվող բնական աղետը, կանխել նրա չարամիտ պահը, չկարողացավ փրկել անգամ մանուկներին...

Եվ հիմա, երբ թվում է մայրը կխելագարվի որդու կորստից, երբ հարազատի մարմինը փլատակների տակից գտնելն ու հողին հանձնելը ամենամեծ մխիթարությունն է, ավերվածը նորովի կառուցելու սովոր հայ ժողովուրդը, նրա մեջ նաև հրաշքով փրկված, անօթևան լենինականցին, կիրովականցին, սպիտակցին, ստեփանավանցին, մտաբերելով իր նախնիների անցյալը, նաև մաքառելով հարատևելու պատգամը, թափ է տալիս իրեն, ուղղում ուսերը և իմաստավորող հայացքով մտածում վաղվա, ապագայի մասին:

Հայ ժողովրդի ուժը աղետին դիմանալու, դժբախտությունը հաղթահարելու, փլատակները վերացնելու և նորերը կառուցելու մեջ է: Այո, վերքերը դարմանելու, ապրելու, ազգովին հարատևելու համար անհրաժեշտ է կառուցել:

Այդ են հրամայում զոհվածները և անօթևան, հրաշքով փրկվածների հայացքները:

Եվ ամենակարևորը, մենք մենակ չենք: Որտե՞ղ և ե՞րբ է աշխարհին այսքան մեծ օժանդակություն ու անկեղծ կարեկցանքով օգնության հասնող այլազան ձեռքեր տեսել:

Կանցնեն տարիներ, որպես հիշատակ-բազմահազար զոհերի, փյունիկի պես վեր կհառնեն ավերված բանավաններն ու քաղաքները:

Ավերակներից կմաքրվի, կվերածնվի և նորից կշարունակի իր հավերժական ճանապարհը նաև երգի, խնդության, գողտրիկ վարդաքար Կիրովականը:

Եվ Կիրովական այցելող հյուրերն ու զբոսաշրջիկները այս ալբոմում զետեղված փողոցների, շենքերի, սրճարանների, տուրիստական հանգրվանների, մշակույթի տների փոփոխությունները համադրելով, կարծում ենք կշշնչան.

— Հավերժ հիշատակ զոհվածներին:

— Փառք այս քաղաքը վերակառուցողներին:

Լուսանկարչական այս ալբոմ-ուղեցույցը նվիրվում է Գուգարք աշխարհի սիրտը համարվող Կիրովականին՝ բնակչության թվով, արդյունաբերության համախառն արտադրանքի ծավալով, մշակութային և գիտական նշանակությամբ ՀՍՍՀ երրորդ քաղաքին:

Հազարամյակների խորքից իր կենսագրությունը սկսած այս բնակավայրը սովետական իշխանության տարիներին, և առանձնապես վերջին տասնամյակների ընթացքում, անճանաչելիորեն փոխել է իր դեմքը, դարձել ժամանակակից քաղաք և վստահ քայլերով ընդառաջ է գնում իր ապագային:

Պատմական ընթացքի զարմանալի բերումով հազարամյակները ծերունական իմաստնության հետ Կիրովականից անբաժանելի են դարձրել պատանեկան խինդն ու ավյունը, և այսօր նա երիտասարդ է, իր ուժերին վստահ, ձեռնարկումների մեջ խիզախ ու համարձակ:

Տարիներն ու տասնամյակները, որ հիմա այս նոր քաղաքի կենսագրության վառ էջեր են դարձել, բազմաթիվ խորհրդանշական անուններ են պարգևել Կիրովականին՝ «Լոռվա գեղեցկուհի », «Առողջարանային քաղաք», «Ծաղկի քաղաք», «Երգի քաղաք», «Արդյունաբերական»...

Հազվադեպ կարող ես հանդիպել քաղաքի, որը միաժամանակ և արդյունաբերական կենտրոն լինի, և առողջարանային: Կիրովականում այսօր ժամանակակից արդյունաբերական տասնյակ ձեռնարկությունների հարևանությամբ գործում են միութենական առողջարաններ, հանգստյան տներ, պանսիոնատներ, պիոներական ճամբարներ:

Աշխատանքային հարուստ ավանդույթներով, իր վաստակով

Կիրովականը մի ուրիշ փառահեղ անուն էլ է վաստակել՝ «Վարպետների քաղաք...»:

Կիրովականի՝ վարպետների քաղաքի մասին է պատմում այս պատկերազարդ ալբոմ-ուղեցույցը:

Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետության հյուսիս-արևելյան մասում, Փամբակի և Բազումի լեռնաշղթաների միջլեռնային գոգավորությունում, Տանձուտ և Փամբակ գետակների միախառնման վայրում, ծովի մակերևույթից 1350 մետր բարձրության վրա իր թևերն է տարածել ժամանակակից գեղեցիկ, բարետես քաղաք Կիրովականը, ուր այժմ շուրջ 170 հազար մարդ է բնակվում: Հեռավորությունը Երևանից ավտոխճուղով 145 կմ է, երկաթուղով՝ 224:

Կիրովականի կլիման մեղմ է, բարեխառն: Ձմեռը համեմատաբար տաք է՝ կայուն ձյունածածկով, ամառը՝ զով: Հունվարի միջին ջերմաստիճանը —4,2° C է, հուլիսինը՝ 19,7°C, նվազագույն ջերմաստիճանը՝ —32°C, առավելագույնը՝ 36°C: Քաղաքի միջով են հոսում Տանձուտ և Վանաձոր գետերը: Անտառապատ են Փամբակի լեռնաշղթայի հյուսիսային լանջերը: Եթե այս ամենին ավելացնենք հարմար աշխարհագրական դիրքը, հանքային աղբյուրների առատությունը, ապա պարզ կդառնա, թե Կիրովականն ինչու է հնուց ի վեր առողջարանային քաղաքի համբավ ձեռք բերել:

Կիրովականի տեղում եղած բնակավայրի պատմությունը սկսվում է հազարամյակների խորքից: Բայց դարերը, թվում է այս-

Կիրովականի քաղաքային կոմիտեի շենքը
Здание кироваканского горкома партии
Le bâtiment du comité de la ville.

Տեսարան Վ. Ի. Լենինի պողոտայից
Часть проспекта им. В. И. Ленина
Avenue V. Lénine

Ժողովրդական դեպուտատների գործադիր կոմիտեի շենքը
Здание исполнительного комитета Совета народных депутатов
Le bâtiment du comité exécutif des députés

Տեսարան Ստ. Շահումյանի հրապարակից
Вид на площадь им. Ст. Шаумяна
La place S. Chahoumian

տեղ ոչ մի հետք չեն թողել. ամենուրեք լայնահուն փողոցներ են, հրապարակներ, մշակույթի օջախներ ու ժամանակակից բազմահարկ շենքեր, արդյունաբերական ձեռնարկություններ: Հնում եղած թաղամասը, որի շուրջը ձևավորվել է քաղաքը, գոյություն չունի:

Հնագետների երկարամյա աշխատանքն ապացուցեց, որ Տաշիր-Ձորագետի շրջանը և հատկապես Կիրովական քաղաքի տարածքը հարուստ են մեծ ու փոքր հնագիտական հուշարձաններով («Թագավորանիստ», «Մաշտոցի բլուր» «Քոսի ճոթեր» և այլն):

Բրոնզե դարի և վաղ երկաթի դարաշրջանի (մ.թ.ա. երրորդ հազարամյակ) դամբարաններ են հայտնաբերվել Դիմաց թաղամասում: Այստեղ մեծ ծաղկում է ապրել խեցեգործական արվեստը: Առաջին հայացքից հասարակ, անպաճույճ թվացող զարդանկարներն ու քանդակները դիտողի առաջ բացում են հինգ հազար տարի առաջ այս վայրերում ապրած երկրագործների ու անասնապահների մշակույթի, մըտածողության հետաքրքիր աշխարհը: Տեղական արտադրության՝ մետաղե, բրոնզե, իսկ հետագայում նաև երկաթե իրերի գտածոները ապացուցում են, որ այստեղ մեծ զարգացում է ապրել նաև մետաղագործությունը:

Նյութական մշակույթի նմուշների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ Կիրովականի շրջակայքում բնակվող ցեղերը մ.թ.ա. III — I հազարամյակներում լայն

Բաքվի 26 Կոմիսարների հուշարձանը Ստ. Շահումյանի հրապարակում
Памятник 26-и комиссарам на площади им. Ст. Шаумяна
Monument aux 26 Commissaires de Bakou sur la place Chahoumian

շփման մեջ են եղել Անդրկովկասի, Փոքր Ասիայի, անգամ Մերձավոր Արևելքի հետ:

...Միջնադարյան Ղարաքիլիսա (Կիրովականի նախկին անունը) բնակավայրի մասին տեղեկություններ չեն պահպանվել: Միակ հետքը Վանաձորի կիրճում գտնըվող Պապանի գյուղն է: Նրանից ոչ հեռու այսօր էլ կարելի է տեսնել միջնադարյան եկեղեցու ավերակները: Գուգարքի հետ միասին Կիրովականի տարածքում գտնըվող բնակավայրը մ.թ.ա. II դարում եղել է Մեծ Հայքի, իսկ մ.թ. X դարում՝ Կյուրիկյան թագավորության կազմի մեջ: Ենթադրվում է, որ Ղարաքիլիսա (Սև եկեղեցի) անունը թաթարական է, տրվել է XIII դարի սկզբներին Կիրովականի հյուսիսային բլրի վրա գտնվող սև քարից կառուցված եկեղեցու անունով:

Օտար նվաճողները՝ պարսիկները, թաթար-մոնղոլները, թուրքերը անընդմեջ գրավել, թալանել ու ավերել են Կիրովականը: 1801 թ. Վրաստանի հետ Ռուսաստանին միացավ նաև Լոռին, և Կիրովականը դարձավ սահմանային զորակայան:

1849 թվականից Կիրովականը Երևանի նահանգի մեջ էր: 1870 թվականից Դիլիջան — Կիրովական—Լենինական ճանապարհի, իսկ 1899 թվականից՝ Թիֆլիս—Կիրովական—Լենինական երկաթուղու, կայարանի, փոստատան և իջևանատների կառուցումը մեծապես նպաստեց գյուղաքաղաքի ձևավորմանն ու զարգացմանը:

1812 թվականին Ղարաքիլիսա

եկած եվրոպացի ճանապարհորդներ Ջեյմս Մորիերը և Ռոբերտ Կեր Փորտը տեսել են խղճուկ մի գյուղակ՝ փայտե, հողածածկ տներով: Իսկ 1829 թվականին Ղարաքիլիսա եկած հայ մեծ լուսավորիչ Խ. Աբովյանը վկայում է, որ այստեղ հազիվ 500—600 բնակիչ կար, որոնք գաղթել էին Երևանից: Հետագայում, Արևելյան Հայաստանը Ռուսաստանին միացնելուց հետո՝ 1830-ին Կիրովականում բնակություն է հաստատել Արևմըտյան Հայաստանի Կարս, Արդահան, Բայազետ, Էրզրում քաղաքներից գաղթած մի քանի հարյուր հայ ընտանիք:

...Հարուստ ու բազմաբովանդակ է Կիրովականի հեղափոխական անցյալը: 1890-ական թվականների անդրովկասյան մարքսիստական առաջին խմբակների գործունեությանը ակտիվորեն արձագանքում են նաև տեղի առաջադեմ հայացքների տեր բանվորներն ու մտավորականները: Հեղափոխական շարժումը առանձնապես լայն թափ է ստանում, երբ այստեղ են գալիս և ելույթներ ունենում հայ նշանավոր հեղափոխականներ Ստ. Շահումյանը (1905թ.) և Ալ. Մյասնիկյանը (1907թ.): 1917թ. Փետըրվարյան հեղափոխությունից հետո Կիրովականում ստեղծվում է բոլշևիկյան բջիջ, իսկ 1920 թվականի սկզբին այստեղ արդեն ձևավորված էր կուսկազմակերպությունը, որը կապված էր Արմենկոմի հետ և գործում էր նրա հրահանգներով: Նույն թվականի դեկտեմբերին 11-րդ Կարմիր բանակի ջոկատների օգնությամբ այստեղ հաստատվեց սովետական իշխանություն:

Հեղափոխական և ռազմահայրենասիրական փառավոր ավանդույթներ ունի Կիրովականը: Քաղաքի բազմաթիվ տներին փակցված հուշատախտակները պատմում են Կիրովական եկած Վ.Ի.Լենինի զինակիցներ Ստ. Շահումյանի, Ալ.Մյասնիկյանի, Մ.Կալինինի, Մ.Գորկու, սովետական, կուսակցական գործիչ Ա. Խանջյանի մասին:

Կիրովականցիները պարծանքով են հիշում սովետական կարգերի հաստատման համար մղվող պայքարի կազմակերպիչներ Ա. Մռավյանին, Մխիթարյան քույրերին, Աշրաֆյանին և հպարտանում Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին ռազմաճակատ մեկնած շուրջ չորս հազար կիրովականցիներով, Բելոռուսիայում զոհված, համաքաղաքացի, խիզախ պարտիզան Հ. Զաքարյանի սխրագործությամբ, հայ անվանի գրող Ստեփան Զորյանով...

Քաղաքն այսօր իմաստավորում ու զարդարում են Վ. Ի. Լենինի (1922թ.), Ս. Մ. Կիրովի, Ստ. Շահումյանի, Ալ. Մյասնիկյանի, մեծ Հայրենականում զոհված հերոսների, հայ թատրոնի պարծանք

26 Կոմիսարների անվան պուրակը
Сквер им. 26-и комиссаров
Le parc de 26 Commissaires

Հովի. Աբելյանի հուշարձանները, լայնահուն պողոտաները բարձրաբերձ շենքերով, ընդարձակ հրապարակները, զբոսայգիները, ջրավազաններն ու շատրվանները:

Կիրովականի անցյալի ու ներկայի հերոսական նվաճումների մասին հարուստ նյութերն ամփոփված են քաղաքի երկրագիտական թանգարանի հինգ հազարից ավելի ցուցադրանմուշներում:

1935 թվականի հունվարին Հայկական ՍՍՀ Կենտգործկոմի նախագահությունը որոշեց անվուն հեղափոխական Ս. Մ. Կիրովի հիշատակը հավերժացնելու նպատակով Ղարաքիլիսա քաղաքը վերանվանել Կիրովական:

Գրեթե յոթանասուն տարի է անցել այն օրից, երբ քաղաքը նոր կյանք սկսեց: Ստեղծագործ աշխատանքի բեղմնավոր այդ շըրջանն անճանաչելիորեն փոխել է Կիրովականի դեմքը, նախկին գյուղաքաղաքը դարձել է ժամանակակից բազմաճյուղ արդյունաբերական, մշակութային, երկաթուղային և ավտոճանապարհային խոշոր կենտրոն:

Կիրովականի արդյունաբերական ձեռնարկություններն այսօր տալիս են հանրապետության համախառն արտադրանքի 7,9 տոկոսը:

Քաղաքում գործող 10 արտա-

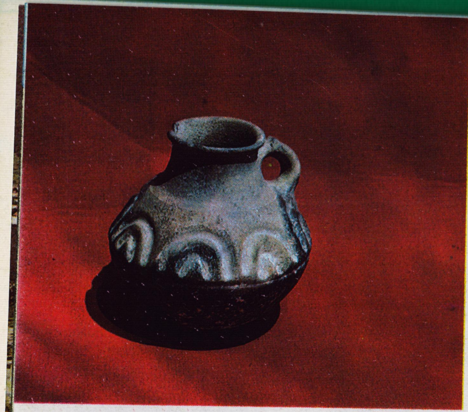

Ցուցանմուշներ Կիրովականի երկրագիտական թանգարանից (մ.թ.ա. 2-րդ հազ.)
Экспонаты кироваканского краеведческого музея (2-е тысячелетие до н. э.).
Objet exposés au musée ethnographique de Kirovakan (deuxième millénaire avant notre ère)

դրական և գիտաարտադրական միավորումները, 18 արդյունաբերական ձեռնարկությունները հարյուրավոր արտադրատեսակներ են թողարկում, որոնցից 100-ը պետական որականիշ են կրում: Ավտոմատ սարքերը, ճշգրիտ հաստոցները, ավտոգենային սարքավորումները, լուսատեխնիկական գործարանի և կարի արտադրական միավորման արտադրանքը առաքվում է արտասահմանյան 60 երկրներ, իսկ հանրապետությունում իր տեսակի մեջ միակ մորթու-մուշտակի ֆաբրիկայի արտադրանքը առաքվում է 100-ից ավելի հասցեներով: Այն մասնավորապես մեծ պահանջարկ ունի Սիբիրում, Ուրալում, Հեռավոր արևելքում:

Կիրովականյան մակնիշը կրող ժամանակակից միջազգային ստանդարտները բավարարող բազմաթիվ արտադրատեսակներ Լայպցիգի, Պլովդիվի, Մոսկվայի ցուցահանդեսներում բազմիցս արժանացել են ոսկե, արծաթե և բրոնզե մեդալների:

Դարեր շարունակ տեղի արհեստավորները քար ու քանդակ են տաշել, պատ շարել, կռել ու կոփել երկաթը, թել մանել, գործել և ստեղծել, անվերջ ստեղծել... Հիմա նոր վարպետներ են շարունակում նրանց գործը:

Սովետական իշխանության առաջին տարիներին, երբ քաղաքում կառուցվեց արդյունաբերական առաջնեկներից մեկը՝ քիմիական գործարանը, վարպետ բառը նոր իմաստ, նոր բովանդակություն ստացավ: Ժողովուրդը վարպետներ անվանեց նաև առաջին քիմիագործներին, որոնք սովորեցին տեխնիկայի բարդ լեզուն, կարողացան կարճ ժամանակում յուրացնել երկրին այնքան անհրաժեշտ կարբիդի, մելամինի, հանքային պարարտանյութերի, բազմաթիվ քիմիկատների արտադրությունը: Բազմահազարանոց այս ձեռնարկությունը, որտեղ աշխատում է քաղաքի ամենաhին և ավանդույթներով հարուստ բանվորական ջոկատը հաջողությամբ է կատարում իր առջև դրված խնդիրները: Անդրկովկասում ամենախոշոր՝ Կիրովականի Մյասնիկյանի անվան քիմիական գործարանում է աշխարհում առաջին անգամ Սովետական Միության մասնագետների կողմից մշակվել ու ներդրըվել չընդհատվող մեթոդով մելամինի ստացման արտադրությունը: Կիրովականի քիմիագործները սովորել են կրկնել նաև բնության գործած հրաշքները: Այն, ինչ երկրի ընդերքում ձևավորվում է միլիոնավոր տարիների ընթացքում, Կիրովականի քիմիական գործարանում ծնունդ է առնում մի քանի ժամվա ընթացքում: Թանկարժեք բյուրեղները, կորունդի տարատեսակները, որոնք ասես իրենց մեջ են առել Լոռվա հրաշագեղ բնության բոլոր գույները, լայն կիրառություն ունեն հայրենական արդյունաբերության բազմաթիվ բնագավառներում:

Քաղաքի խոշոր ձեռնարկություններից են նաև քիմական մանրաթելերի, ճշգրիտ հաստոցների, «Ավտոգենմաշ», «Ավտոմատիկա» գործարանները, տրիկոտաժի, կահույքի, կարի արտադրական միավորումները, ուր մեծ աշխատանք է կատարվում տնտեսավարման նոր մեթոդների արմատավորման, արտադրության վերակառուցման և ինտենսիֆիկացման, գիտության ու տեխնիկայի նորագույն նվաճումների ներդնման, կուսակցության որոշումների անշեղ կենսագործման ուղղությամբ:

Կիրովականը ժամանակակից գիտական մտքի քաղաք է: «Պոլիմերսոսինձ» գիտաարտադրական միավորումն իր բնագավառի առաջատար գիտական կենտրոններից է: Համարյա երեք տասնամյակ հետազոտողների մի մեծ կոլեկտիվ այստեղ ստեղծում է պոլիմերային սոսինձների նոր տեսակներ, որոնք լայն կիրառություն ունեն արդյունաբերության ու ժողովրդական տնտեսության բազմաթիվ բնագավառներում

նավաշինության, ռադիոտեխնիկայի, ավտոմոբիլային արդյունաբերության, պոլիգրաֆիայի, փայտամշակման և այլ ճյուղերում:

Ժամանակակից գիտության առաջատարներից է «Ավտոմատիկա» գիտահետազոտական ինստիտուտը, որը գիտատեխնիկական սերտ կապերի մեջ է երկրի տասնյակ գիտահետազոտական հիմնարկությունների ու գործարանների հետ: Այստեղ նախագծվող արտադրության ավտոմատ կառավարման համակարգերը կոչված են ձեռնարկություններում ապահովել գիտատեխնիկական առաջադիմությունը, բարձրացնել արտադրության արդյունավետությունը: Ինստիտուտի մշակած համակարգերն այժմ հաջողությամբ աշխատում են նաև արտասահմանյան 30 երկրներում:

«Ավտոմատիկա» գիտաարտադրական միավորումը զարգացման լայն հեռանկարներ ունի: Տարիներ առաջ իր գործունեությունն սկսելով կատարողական պարզ մեխանիզմների նախագծմամբ, կոլեկտիվն այժմ ձեռնամուխ է եղել արդյունաբերական ռոբոտների և մանիպուլյատորների ստեղծմանը:

Հանրապետությունում և նրա սահմաններից դուրս մեծ համբավ ունեն Կիրովականի կահույքի, մորթու-մուշտակի, կարի ֆաբրիկաները, «Լոռի» հանքային ջրերի գործարանն ու թեթև արդյունաբերության այլ ձեռնարկություններ, որոնք տալիս են քաղաքի համախառն արտադրանքի 40 տոկոսից ավելին:

Սովետական կարգերի հաստատումից հետո քաղաքի արդյունաբերությանը զուգընթաց զարգացավ և բժշկությունը, լուսավորությունը, գիտությունն ու մշակույթը:

Եթե նախասովետական Կիրովականում ընդամենը մեկ մասնավոր դեղատուն կար, գյուղական մեկ հիվանդանոց, 2 բժիշկ, 4 բուժակ, ապա այսօր քաղաքն ունի 1115 մահճակալային տեղերով 15 հիվանդանոցային հաստատություններ, 23 պոլիկլինիկա ու ամբուլատորիա, տասնյակ դեղատներ, 360-ից ավելի բժիշկներ, 1500 միջին բժշկական անձնակազմ:

Հանրապետության ժողովրդական տնտեսության համար բարձրորակ կադրեր են պատրաստում քաղաքի երկու բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները, հինգ տեխնիկումները, երեք պրոֆտեխնիկական ուսումնարանները, երաժշտական, նկարչական, հաշվապահական, սպորտային դպրոցները:

Ընդունված կարծիք է, որ մեծ արվեստը միշտ տանիք է որոնում մայրաքաղաքում: Կիրովականի հարուստ մշակութային առօրյան տարեցտարի ժխտում է այդ կարծիքը: Կիրովականում հիմա ըստեղծվել է կերպարվեստի մի յուրահատուկ դպրոց, որի առավել շնորհալի սաների ստեղծագործությունները հաջողությամբ ցուցադրվում են հանրապետական, միութենական և միջազգային ցուցահանդեսներում:

Կերպարվեստի պրոպագանդման գործում մեծ դեր են խաղում տեղի պատկերասրահն ու Ռուսական արվեստի թանգարանը, որոնց հարուստ ցուցադրություններում տեղ են գտել հայ, ռուս, արևմտաեվրոպական նկարիչների բազմաթիվ բարձրարվեստ կտավներ և քանդակներ:

Քաղաքի մշակութային կյանքի կենտրոններից է Հովհաննես Աբելյանի անվան պետական դրամատիկական թատրոնը, որի ըստեղծագործական գործունեության հիսնամյակը լրացավ 1981 թվականին:

Թատրոնի բեմից հաճախ է հընչել այստեղ հյուրախաղերի եկած հայ թատրոնի պանծալի վարպետներ Սիրանույշի, Հ.Աբելյանի, Վ. Փափազյանի, Հ. Ներսիսյանի, Հասմիկի, Ա.Ոսկանյանի և անվանի շատ ու շատ դերասանների ձայնը:

Թատրոնի պրոֆեսիոնալ մակարդակի ու նրա դերասանների անհատական կարողությունների զարգացմանը մեծապես նպաստել են հայ անվանի ռեժիսորներ Ա. Բուրջալյանի, Տ. Շամիրխանյանի, Վ. Աճեմյանի բարձրարժեք բեմադրությունները:

Տարիների ընթացքում աճել, առնականացել են թատրոնն ու նրա անձնակազմը: Այսօր Կիրովականի Հ. Աբելյանի անունը կրող թատրոնի երիտասարդ, շնորհալի դերասաններով համալրված կոլեկտիվի ստեղծագործական նվաճումների՝ բարձրարվեստ ներկայացումների մասին դրվատանքով է խոսում հանրապետական և միութենական մամուլը, հեռուստատեսությամբ ցուցադրվում են նրա լավագույն ներկայացումները:

Համարյա հիսուն տարի առաջ, երբ կոմպոզիտոր Էդվարդ Կըզարթմյանը Կիրովականում ըստեղծում էր առաջին երաժշտական դպրոցը, քաղաքում ընդամենը մի քանի դաշնամուր կար: Այժմ Կիրովականում գործում են երաժշտական հինգ դպրոցներ, իսկ երաժշտական ուսումնարանը կադրեր է պատրաստում ամբողջ հյուսիսային Հայաստանի համար: Հարուստ և բազմազան է քաղաքի երաժշտական կյանքը, որին ակտիվ մասնակցություն են ցույց տալիս նաև ինքնագործ 15 երգչախմբեր, մանկական, գեղարդարվեստական ինքնագործունեության տասնյակ կոլեկտիվներ: Կիրովականի ամենասիրված կոլեկտիվներից են Հայհամերգի «Հորովել» անսամբլը և պետական երգչախումբը:

Հանքային բուժիչ ջրերով հարուստ Լոռվա գեղեցկուհի Կիրովականը միջին լեռնային գոտու

Քաղաքի պատմական հուշարձաններից
Исторические памятники города
Monuments historiques

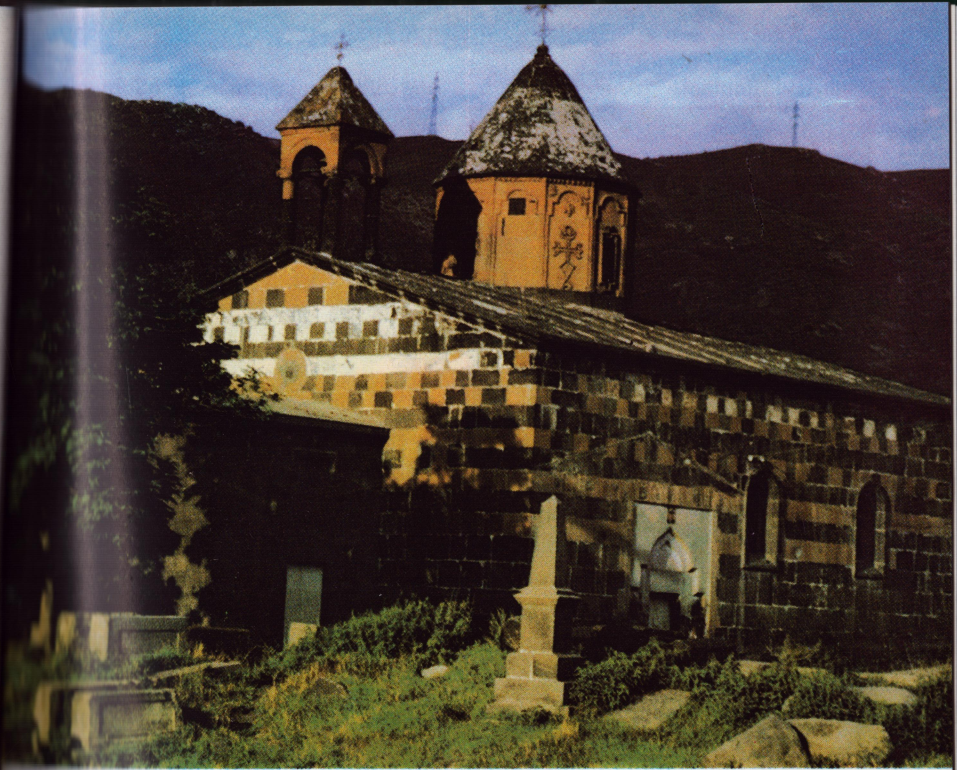

11-րդ Կարմիր բանակի մուտքը Կիրովական (նկարիչ՝ Գ. Թովմասյան)
Въезд 11-ой Красной армии в Кировакан (художник Г. Товмасян)
La IIème Armée rouge fait son entrée à Kirovakan (tableau de G. Thovmassian)

կլիմայական առողջարանային քաղաք է: Մեծ համբավ ունի առանձնապես Վանաձորի գեղատեսիլ հովտում գործող «Հայաստան» առողջարանը: Այստեղ իրենց ակտիվ հանգիստն են անցկացնում ու բուժվում նյարդային համակարգի ֆունկցիոնալ խանգարումներով, նևրոզներով, շնչառական օրգանների ոչ տուբերկուլոզային, ծայրամասային նյարդային համակարգի և համանման այլ հիվանդություններով տառապող հիվանդները:

Քաղաքի ամենագեղեցիկ, կանաչապատ անկյուններից մեկում Վանաձորի հանգստյան գոտում են տեղաբաշխված նաև տուրիստական հանգրվանները, «Հայկական Արտեկ» պիոներական ճամբարի մասնաշենքերը, որտեղ տարեկան հանգստանում են տասը հազարից ավելի երեխաներ:

Բնության անձեռակերտ հուշարձանների մի հարուստ թանգարան է Կիրովականի շրջակայքը, մասնավորապես Լոռվա հռչակավոր ձորն իր գեղատեսիլ անտառներով, առեղծվածային քարայրներով, խաչքարերով, ճարտարապետական անկրկնելի հուշարձաններով, դարերի ընթացքում հյուսված ավանդույթներով ու լեգենդներով:

Երևի Կիրովականի մասին է ասված այն խոսքը, թե բնությունը վատ եղանակ երբեք չի ունենում: Այստեղ իրենց յուրահատուկ հըմայքն ունեն բոլոր եղանակները և, իհարկե, կիրովականյան ձմեռը:

Կիրովականցիները ձմեռային սպորտաձևերի հին երկրպագուներն են և «Լոռվա ձմեռ» տոնահանդեսի ժողովրդականությունը դրա վառ ապացույցն է: Գործարաններում, ֆաբրիկաներում, շինհրապարակներում իրենց գործը վարպետությամբ կատարողները նաև դահուկորդներ, սահնակորդներ են:

«Լոռվա ձմեռ» տոնահանդեսը նրանց իսկական հանգիստ, աշխատանքային նոր եռանդ է պարգևում:

Անցնում է ձմեռը, և նորից գարուն է վարպետների քաղաք Կիրովականում:

Բազմահազար սպորտասեր կիրովականցիները մարզվում կամ պարզապես իրենց առողջությունն են կոփում քաղաքային մարզադաշտում, Սպորտային պալատում, տասնյակ մարզահրապարակներում: Նրանք մի առանձին հպարտությամբ են շեշտում համաքաղաքացի՝ Սովետական Միության, Եվրոպայի և աշխարհի գավաթակիրներ Սամսոն Խաչատըրյանի, Ստեփան Սարգսյանի և անվանի շատ մարզիկների անունները:

Կիրովականցիները սիրում են Լոռվա հրաշագեղ բնությունը և պատահական չէ, որ հենց այստեղ ծնունդ առավ ու ավանդական դարձավ «Ծաղիկների տոնը»՝ մարդու ու բնության միասնության վառ արգասիքը: Սա իրոք տոնախմբություն է, ժողովրդական մի տոն, որին հազարավոր մարդիկ են մասնակցում: Ծաղիկները Կիրովականի ու նրա բնակիչների անբաժանելի մասն են: Այստեղ ծաղիկներ են նվիրում նրանց, ովքեր իրենց պսակել են աշխատանքային փառքով, ծաղկեփնջերով են ողջունում ամենասիրելի ու հարգված մարդկանց...

Կիրովականի ամենաժողովրդական տոնը նվիրված է երգին, այն երգին, որ օգնում է ապրել, կառուցել, արարել: Տասնյակ հազարավոր կիրովականցիներ են մասնակցում այդ տոնին, և երգերը, հայրենիքը փառաբանող հիմները նրանց շուրթերին են, նրանց սրտերում:

Թող դարերով հնչի քո երգը, հավերժ ճամփորդ Կիրովական՝ մանկան ժպտուն աչքերով քո Սանատորիական, Դիմաց, Բազում, Կայարանամերձ, Խնձորուտ թաղամասերով ապագային հավատով նայող քաղաք:

ВМЕСТО ПРЕДИСЛОВИЯ

Иллюстрированный альбом-путеводитель по Кировакану был в процессе печатания, когда по всему миру разнеслась весть о страшном землетрясении 7-ого декабря 1988 года в Армении и вызванной им трагедии.

Стихия в мгновение ока превратила в развалины всё, что терпеливо, с любовью и мечтой строилось веками армянским народом. Полностью разрушен город Спитак и сотни населённых пунктов. Стихия, повлекшая многотысячные жертвы, не пощадила и города Ленинакан, Кировакан, Степанаван.

Землетрясение в Армении подняло на ноги не только многонациональный советский народ, но и весь мир. В Армению прибыли со всех концов света, чтобы вызволить людей из-под развалин, ликвидировать последствия страшной стихии, возродить ту библейскую землю, которая спасла Человечество от всемирного потопа.

Современная наука оказалась бессильной предсказать грозную стихию, не пощадившую даже детей...

И сейчас, когда матери сходят с ума, потеряв сыновей, когда единственное утешение — это возможность найти и предать земле останки родных, привыкший восстанавливать разрушенное армянский народ (среди которого и чудом спасшиеся и оставшиеся без крова ленинаканцы, кироваканцы, спитакцы, степанаванцы) вспоминает завет предков — выжить!

Пережить беду, пересилить горе, убрать развалины и строить — это теперь самое главное для армянского народа. Чтобы залечить раны, выжить и жить — нужно строить.

Этого требуют и живые и погибшие.

Самое главное — мы не одни. Где и когда видел мир такое содействие и с искренним сочувствием столько протянутых на помощь рук.

Пройдут года, воспрянут разоренные города и поселки, как феникс из пепла, в память многотысячным жертвам...

Из руин возродится, продолжит свою дорогу в вечность и новый город Кировакан.

И сравнивая восстановленный город с фотографиями улиц, домов, кафе, туристических баз, домов культуры в этом альбоме. гости Кировакана, наверное, подумают:

— Вечная память погибшим!

— Слава строителям, восстановившим этот город!

Հարթաքանդակ Պուշկինի լեռնանցքում (Ա.Ս. Պուշկինի հանդիպումը Գրիբոեդովի աճյունը Պարսկաստանից Թիֆլիս տեղափոխող հայ գյուղացիների հետ):

Барельеф на перевале Пушкина (встреча А. С. Пушкина с армянскими крестьянами, везущими труп Грибоедова из Персии в Тифлис)

Bas-relief au col de Pouchkine (à l'emplacement où A. Pouchkine rencontra le cercueil de Griboédov transporté de Perse à Tiflis par les paysans arméniens)

Фотоальбом-путеводитель посвящается центру Гугаркской земли — Кировакану, третьему городу Армянской ССР по числу населения, по объему валовой продукции промышленности, по культурному и научному значению.

За годы Советской власти, особенно последних десятилетий, неузнаваемо изменился облик города. Он стал промышленным, культурным и научным центром республики.

Удивительное стечение исторических событий свели воедино в этом городе вдохновение и пыл молодости с мудростью тысячелетий — и сегодня он молод, уверен в своих силах, в своих начинаниях.

Годы и десятилетия, вписанные яркими страницами в биографию нового города, дали Кировакану множество символических названий: «Лорийская красавица», «Курортный», «Город цветов», «Город песен», «Промышленный», «Город мастеров»...

Здесь по соседству со многими современными промышленными предприятиями действуют санатории, дома отдыха, пансионаты союзного значения, пионерские лагеря.

Своими трудовыми традициями и достижениями Кировакан стяжал себе славу города-труженика, уверенно идущего навстречу своему будущему.

Արևելյան Հայաստանը Ռուսաստանի հետ միավորվելու 150-ամյակի հուշարձան համալիրում:
У памятника-комплекса в честь 150-летия соединения Армении с Россией
Monument dédié au 150ème anniversaire de l'unification de l'Arménie orientale à la Russie

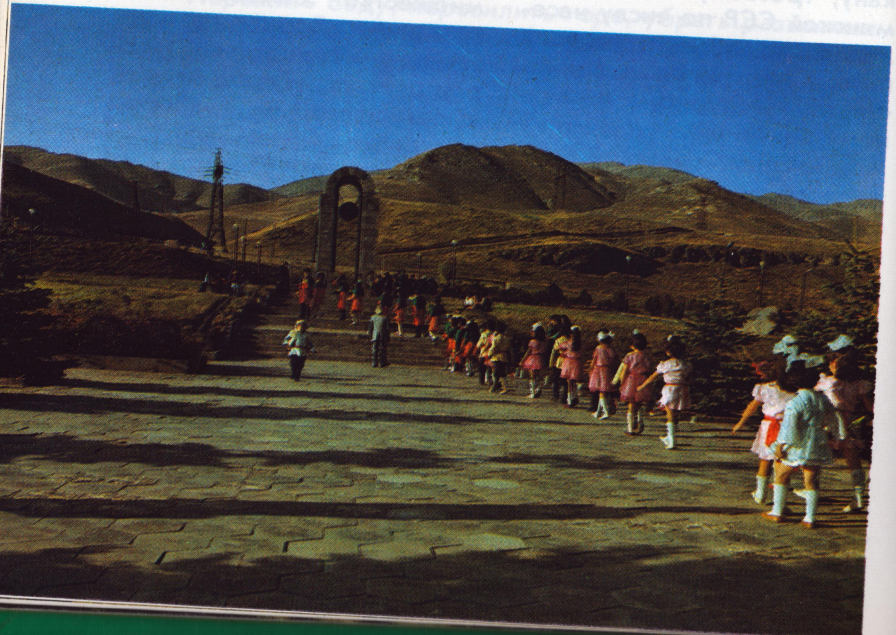

Հայրենական մեծ պատերազմում զոհված մարտիկների հուշարձանի մոտ
У памятника воинам погибшим в Великой Отечественной войне
Monument aux morts de la deuxième guerre mondiale

* * *

В северо-восточной части Армянской Советской Социалистической республики, в межгорной котловине между Памбакским и Базумским хребтами, там, где сливаются реки Памбак и Тандзут, на высоте 1350 метров над уровнем моря, раскинулся красивый современный город Кировакан, где проживает около 170 тысяч жителей. Расстояние до Еревана по автомагистрали 145 км, по железной дороге — 224.

Климат здесь умеренный, мягкий. Зима сравнительно теплая, с устойчивым снеговым покровом, лето — прохладное. Средняя температура в январе —4,2°С, в июле —19,7°С. Зафиксированная минимальная температура —32°С, а максимальная—+36°С. Город раскинулся в долинах рек Тандзут и Ванадзор. Северный склон Памбакского хребта лесист. Удобное географическое положение и обилие минеральных источников принесли Кировакану славу курортного города.

На месте старого горо-

да выросли широкие проспекты, площади, современные многоэтажные дома, промышленные предприятия, культурно-просветительные учреждения.

Многолетняя работа археологов доказала, что район Ташир-Дзорагета и, особенно территория города Кировакана, богат археологическими памятниками («Тагаворанист» /Престольный город/, «Холм Маштоца», «Коси чотер» и т. д.).

В районе квартала Димац были обнаружены гробницы бронзового и раннего железного веков (третье тысячелетие до н. э.). Здесь процветало гончарное дело. Орнаменты и барельефы, с первого взгляда кажущиеся простыми и незатейливыми, открывают для зрителей интересный мир культуры и мышления земледельцев и скотоводов, живших в этих местах пять тысяч лет назад. Находки бронзовых, а в дальнейшем и железных предметов местного производства, говорят о развитой в древности металлургии.

Изучение образцов материальной культуры показывает, что в III — I тысячелетиях до н. э. проживающие в окрестностях Кировакана племена имели связи с другими районами Закавказья, Малой Азии и даже с Ближним Востоком.

Сведений о средневековом поселении Каракилиса (прежнее название Кировакана) не сохранилось. Единственный памятник этих времен — развалины средневековой церкви недалеко от села Папани. Вместе с Гугарком, поселение находившееся на территории Кировакана, во II веке до н. э. входило в состав Большого Айка, а в X веке н. э. — Кюрикийского царства. Предполагается, что название Каракилиса (черная церковь) татарское, которое было дано в начале XIII в. по названию построенной из черного камня церкви, находившейся на холме к северу от Кировакана.

Иноземные завоеватели — персы, турки, неоднократно захватывали, грабили, разрушали Кировакан. В 1801г. Лори вместе с Грузией присоединились к России, а Кировакан стал пограничным гарнизонным городом. С 1849 года Кирова-

Գարնան տոնը Կիրովականում

Праздник весны в Кировакане

Fête du printemps à Kirovakan

кан входил в Ереванскую губернию.

С 1870 года строительство дороги Дилижан-Кировакан-Ленинакан, а с 1899 года строительство железной дороги Тифлис-Кировакан-Ленинакан, железнодорожной станции, почты и постоялых дворов благоприятствовало развитию Кировакана.

Европейские путешественники Джеймс Морнер и Роберт Кер Портер, в 1812 году посетившие Кировакан, увидели жалкую деревушку с деревянными избами и землянками. Великий просветитель армянского народа Х. Абовян свидетельствует, что здесь к 1820 году было всего 500—600 жителей, которые переехали из Еревана. В дальнейшем, в 1830 году, после присоединения Восточной Армении к России, в Кировакане поселилось несколько сот армянских семейств, мигрировавших из городов Западной Армении — Карса, Ардагана, Байазета и Эрзрума.

Богато и содержательно революционное прошлое Кировакана. В 1890-е годы местные передовые рабочие и представители интеллигенции активно откликаются на деятельность первых марксистских кружков Закавказья. Особенно широко революционное движение здесь развернулось после приезда и выступлений видных армянских революционеров Ст. Шаумяна (1905г.) и Ал. Мясникяна (1907г.). В 1917 году после Февральской революции в Кировакане организуется большевистская ячейка. а в начале 1920 года здесь была сформирована партийная организация, связанная с Арменкомом и действующая по его инструкциям. В декабре того же года с помощью отрядов II-й Красной армии здесь была установлена советская власть.

Кировакан имеет славные революционные и военно-патриотические традиции Мемориальные доски на многих домах города рассказывают о посетивших Кировакан соратниках В. И. Ленина — Ст. Шаумяне, Ал. Мясникяне, М. Калинине, М. Горьком, А. Ханджяне.

Кироваканцы с гордостью вспоминают об организаторах борьбы за установление советской власти — А. Мравяне, сестрах Мхитарян, Ашрафяне, гордятся четырьмя тысячами земляками, сражавшихся на фронтах Великой Отечественной войны, подвигом своего соотечественника, погибшего в Белоруссии, отважного партизана Г. Закаряна, известным армянским писателем Степаном Зоряном...

Сегодня город украшают памятники В. И. Ленину, С. М. Кирову, Ст. Шаумяну, Ал. Мясникяну, героям, погибшим в Великой Отечественной войне, Ованесу Абеляну — гордости армянского театра, широкие проспекты с высотными домами, площади, парки, бассейны и фонтаны.

Богатые материалы (свыше 5000 экспонатов), рассказывающие о героическом прошлом и трудовых буднях сегодняшнего Кировакана, собраны в краеведческом музее города.

В январе 1935 года Президиум ЦИК Армянской ССР принял решение увековечить память непоколебимого революционера С. М. Кирова и переименовать город в Кировакан.

Прошло почти 70 лет с того дня, как город начал жить новой жизнью. Этот период плодотворного творческого труда неузнаваемо изменил облик Кировакана, прежний поселок стал сегодня промышленным, культурным, научным центром республики.

Сегодня промышленные предприятия Кировакана дают 7,9% всей валовой продукции республики.

Действующие в городе 7 производственных и научно-производственных объединений, 18 промышленных предприятий выпускают сотни видов продукции, из которых 100 — с государственным Знаком качества. Автоматические и точные приборы, прецизионные станки, автогенные аппараты, продукции светотехнического завода и швейной фабрики экспортируются в 60 зарубежных стран, а единственная в своем роде в республике фабрика меховых изделий отправляет свою продукцию по более чем ста адресам. Эта продукция пользуется большим спросом особенно в Сибири, на Урале и Дальнем Востоке.

Многие виды продукции с кироваканской маркой неоднократно удостаивались золотых, серебряных и бронзовых наград на международных выставках в Лейпциге, Пловдиве, Москве.

В первые годы советской власти, когда в городе построили один из промышленных первенцев — химический завод, слово «мастер» получило новый смысл, новое значение. Народ прозвал мастерами и первых работников химической промышленности, которые научились сложному языку техники, смогли за короткое время освоить производство карбида, меламина, минеральных удобрений и множества других химикатов, которые были так необходимы для нашей страны, Это — многотысячное предприятие, где работает старая гвардия рабочих города и успешно решает поставленные перед ними задачи. Именно здесь, на кироваканском химкомбинате им.

Ал. Мясникяна, советскими специалистами впервые был разработан метод непрерывного производства меламина. Работники химической промышленности Кировакана соперничают с природой. То, что в недрах земли формируется в течении миллионов лет, на кироваканском химкомбинате зарождается буквально за несколько часов. Драгоценные кристаллы, разновидности корунда, которые, кажется, вобрали в себя все цвета чудесной природы Лори, широко применяются в разных отраслях отечественной промышленности.

К числу крупнейших предприятий города относятся также заводы химического волокна, прецизионных станков, «Автогенмаш», «Автоматика», трикотажное, мебельное и швейное производственное объединения, где проводится большая работа по внедрению новых методов экономии, перестройки производства и интенсификации, по внедрению новейших достижений науки и техники, по неуклонному выполнению решений партии.

Кировакан — город современной научной мысли. Научно-производственное объединение полимерных клеев — ведущий центр в своей области. Почти три десятилетия большой коллектив исследователей создает новые виды полимерных клеев, широко применяющихся в разных областях промышленности и народного хозяйства: кораблестроении, радиотехнике, автомобильной промышленности, полиграфии, деревообрабатывающей и т. д.

Свое лицо в современной науке имеет и научно-исследовательский институт НПО «Автоматика», имеющий тесные контакты с десятками научно-исследовательских учреждений и заводов нашей страны. Проектируемые здесь автоматические системы управления призваны ускорить научно-технический прогресс на предприятиях, поднять рентабельность производства. Разработанные институтом системы с успехом используют в 30 зарубежных странах. Научно-производственное объединение имеет широкие перспективы. В прошлом, начав свою деятельность с проектирования простейших механизмов управления, коллектив приступил к созданию промышленных роботов и манипуляторов.

В республике и за ее пределами большой популярностью пользуется продукция мебельной, меховой, швейной фабрик, завода минеральных вод «Лори» и других предприятий легкой промышленности, дающих свыше 40% валовой продукции города.

После установления советской власти здесь вместе с развитием промышленности, развивалась и медицина, просвещение, наука и искусство. Если в дореволюционном Кировакане были одна частная аптека, одна сельская больница, 2 врача, 4 фельдшера, то сегодня в городе — 15 лечебных учреждений на 1115 коек, 23 поликлиники и амбулатории, десятки аптек, свыше 360 врачей и 1500 человек среднего медицинского персонала.

Квалифицированные кадры для народного хозяйства республики здесь готовят 2 высших учебных заведения, 5 техникумов, 3 профессионально-технических училища, музыкальные, художественная, бухгалтерская и спортивная школа.

Богата культурная жизнь Кировакана. Здесь создана своеобразная школа живописи; произведения ее наиболее одаренных воспитанников с успехом демонстрируются на республиканских, всесоюзных и международных выставках. В пропаганде живописи большую роль играет местная картинная галерея. В ее богатой экспозиции представлены многочисленные полотна и скульптуры армянских, русских и западноевропейских художников.

Одним из центров культурной жизни города является государственный драматический театр им. Ованеса Абеляна, пятидесятилетие творческой деятельности которого отмечалось в 1981 году. Со сцены этого театра часто звучали голоса гастролировавших здесь славных мастеров армянского театра — Сирануш, О. Абеляна, В. Папазяна, Г.

Տեսարան քաղաքից
Вид на город
Vue de la ville

Нерсисяна, Асмик, А. Воскանян и многих других выдающихся артистов.

Развитию профессионального уровня театра и артистов способствовали постановки известных армянских режиссеров А. Бурджаляна, Т. Шамирханяна, В. Аджемяна.

Постепенно театр набирал силу. Сегодня о творческих успехах молодого и талантливого коллектива кироваканского театра им. Ов. Абеляна заговорила республиканская и союзная печать, лучшие постановки демонстрируются по телевидению.

Почти 50 лет назад композитор Эдвард Кзартмян создал в Кировакане первую музыкальную школу. Ныне в Кировакане действуют 5 музыкальных школ, музыкальное училище города готовит кадры для всей северной Армении. В разнообразной музыкальной жизни города принимают участие и 15 самодеятельных хоров, десятки художественных самодеятельных коллективов, среди которых много и детских, самые любимые и популярные — это государственный хор и ансамбль Армконцерта «Оровел».

Край богат минеральными источниками, а сам Кировакан является одним из лучших среднегорных климатических курортов. Особой известностью пользуется санаторий «Армения», расположенный в живописной долине Ванадзора. Здесь лечатся и активно отдыхают больные, страдающие функциональными нарушениями нервной системы, неврозами и болезнями дыхательных путей нетуберкулезного типа, периферийных нервных систем и т. д.

В самом красивом зеленом уголке города, в зоне Ванадзора, расположены туристские базы, корпуса пионерского лагеря «Армянский Артек», где ежегодно отдыхают свыше десяти тысяч детей.

Окрестности Кировакана — настоящий музей под открытым небом . Известное Лорийское ущелье с его живописными лесами, таинственными пещерами, хачкарами, неповторимыми архитектурными памятниками славится с давних пор в преданиях и легендах.

Наверное, это про Кировакан поется, что «у природы нет плохой погоды»; здесь хороши все времена года, особенно славится кироваканская зима.

Кироваканцы — давние поклонники зимних видов спорта, а праздник «Лорийская зима» получил всенародное признание. Это настоящий отдых для тружеников Кировакана, а после такого отдыха и работается лучше.

Во Дворце спорта, на городском стадионе, спортивных площадках многотысячные любители спорта закаляют свое здоровье, тренируются. Кироваканцы гордятся своими земляками — известными спортсменами, победителями многих соревнований, чемпионами СССР, Европы и мира Самсоном Хачатряном, Степаном Саркисяном и другими.

Ландшафты Лори прекрасны, и не случайно, что именно здесь зародился и стал традиционным «Праздник цветов», яркое свидетельство единения человека и природы. Это действительно праздник, народный праздник, в котором участвуют тысячи людей.

Цветы неотделимы от Кировакана и его жителей. Здесь дарят цветы тем, кто прославил себя трудом, букетами цветов приветствуют самых любимых и уважаемых людей.

Один из народных праздников Кировакана посвящен песне, той песне, которая строить и жить помогает. Десятки тысяч кироваканцев участвуют в этом празднике, и песни, славящие отечество, звучат в их сердцах.

Пусть же в веках звучит твоя песня, вечный и юный Кировакан, город, смотрящий в будущее.

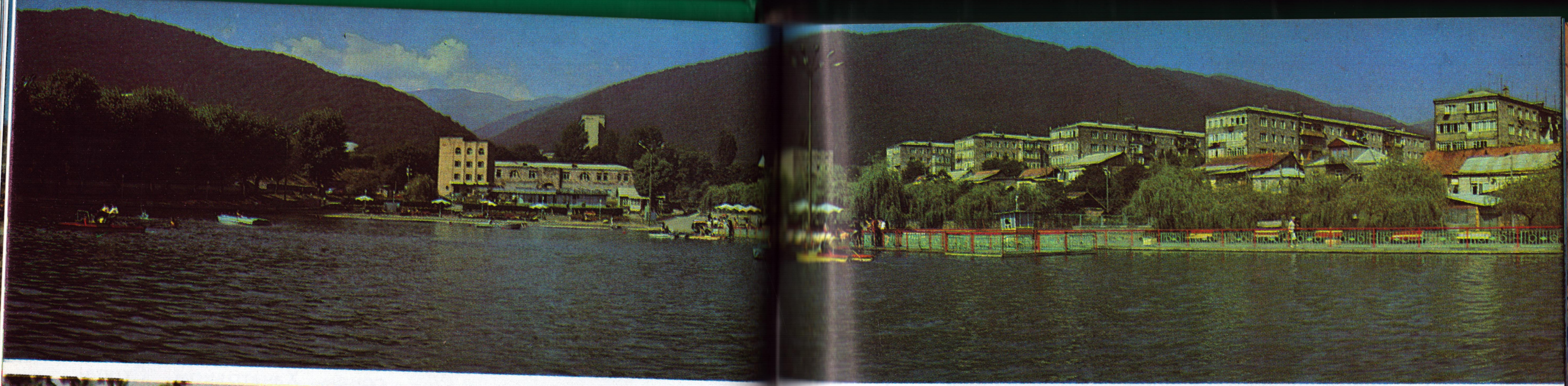

EN GUISE DE PREFACE

L'album de photos consacré à Kirovakan était sous presse quand le monde entier apprit la nouvelle du terrible tremblement de terre qui ravágea l'Arménie le 7 décembre 1988.

Le cataclisme détruisit en un clin d'oeil ce qu'on avait mis des siècles à construire avec tant d'amour et de patience. La ville de Spitak a été complètement anéantie ainsi que des centaines d'autres localités.

Les villes de Léninakan, Kirovakan, Stépanavan furent durement touchées par le séisme. On compte des milliers et des milliers de victimes.

Non seulement tous les peuples de l'Union Soviétique mais le monde entier prit des ailes pour voler au secours de l'Arménie Soviétique et sauver les gens ensevelis sous les ruines, panser les blessures de la terre biblique que avait sauvé l'humanité du déluge.

La science moderne a été impuissante à prévoir le cataclysme qui devait s'abattre sur le peuple arménien sans épargner même les enfants...

Et maintenant quand il semble que les mères doivent perdre la raison devant les cadavres de leurs enfants, que la plus grande consolation soit de retrouver sous les ruines et les corps des proches et de les inhumer, le peuple arménien habitué au cours de son histoire à se relever de ses ruines, les habitants de Leninakan, Kirovakan, Spitak, Stépanavan qui ont survecu par miracle au séisme, redressent leurs épaules courbées par la douleur et pensent au lendemain, à l'avenir.

La force du peuple arménien est de résister aux cataclysmes, de vaincre l'infortune, de relever les ruines.

Oui, pour panser les blessures, pour vivre, pour que la nation survive, il faut construire.

C'est notre devoir envers les victimes du tremblement de terre, les sans-abris épargnés miraculeusement.

Le principal c'est que nous ne sommes pas seuls. Personne au monde n'avait encore vu un tel élan de solidarité, d'aide sincère, tant de mains tendues pour nous secourir.

Les années passeront, les villes et les localités détruites tels les palmiers se redresseront et deviendront de véritables monuments en souvenir des milliers de victimes.

Kirovakan. la perle du Lori, se relèvera aussi de ses ruines, la chanson, la joie reprendront leur chemin éternel.

Ceux qui plus tard visiteront Kirovakan, pourront comparer la ville reconstruite avec les photos de cet album et, remarquant les changements, ne pourront s'empêcher de dire:

— Que le souvenir des victimes soit éternel

— Gloire à ceux qui ont reconstruit la ville

Cet album de photos est un guide illustré consacré à la capitale de la province du Gougark, Kirovakan. Par le nombre de ses habitants, le volume de sa production industrielle, son importance culturelle et scientifique, Kirovakan est la troisiéme ville de la RSS d'Arménie.

Bien que son histoire compte plusieurs milliers d'années ce n'est que sous le pouvoir soviétique et surtout au cours de ces dernières années que cette localité a radicalement changé de visage. Elle est devenue une ville moderne et va d'un pas assuré vers son avenir.

La sagesse acquise au cours des millénaires s'anime d'une ardeur et d'une allégresse toute juvénile. Aujourd'hui, nous voyons une ville jeune, sûre de ses forces, hardie et intrépide dans ses entreprises.

Բանյո փողոցը Կիրովականում
Улица Банье в Кировакане
La rue de Bagneux à Kirovakan

Les dernières années et décennies sont les pages les plus marquantes de l'histoire de Kirovakan et lui ont valu des noms symboliques tels "la perle du Lori", "ville des fleurs", "ville de musique", "ville industrielle"...

Il est rare de rencontrer une ville qui soit en même temps une ville industrielle et une station de cure. Aujourd'hui, à Kirovakan, on peut voir côte à côte des dizaines d'entreprises industrielles modernes des sanatoriums, des maisons de repos, des pensions, des camps de pionniers réputés dans toute l'Union Soviétique.

Grâce aux riches traditions formées par ses travailleurs, Kirovakan a aussi mérité le nom glorieux de "ville des maîtres".

C'est à Kirovakan, ville des maître, que cet album est dédié.

* * *

Au nord-est de la République Soviétique Socialiste d'Arménie, dans la vallée enserrée par les chaînes de montagnes du Pambak et du Bazoum, au confluent du Tandzout et du Pambak, à 1350 mètres d'altitude, s'étend la belle ville moderne de Kirovakan. Elle a à peu près 170 mille habitants et se trouve à 145 km d'Erévan par la route et 224 km par la voie ferrée.

Le climat de Kirovakan est

doux, tempéré. L'hiver constamment enneigé y est relativement modéré, l'été agréable. La température moyenne „est de —4,2°C en janvier et 19,7°C en juillet, la température minimal enregistrée est —32°C, la température maximate 36°C. Les rivières Tandzout et Vanadzor traversent la ville. Les versants de la chaîne du Pambak sont boisés.

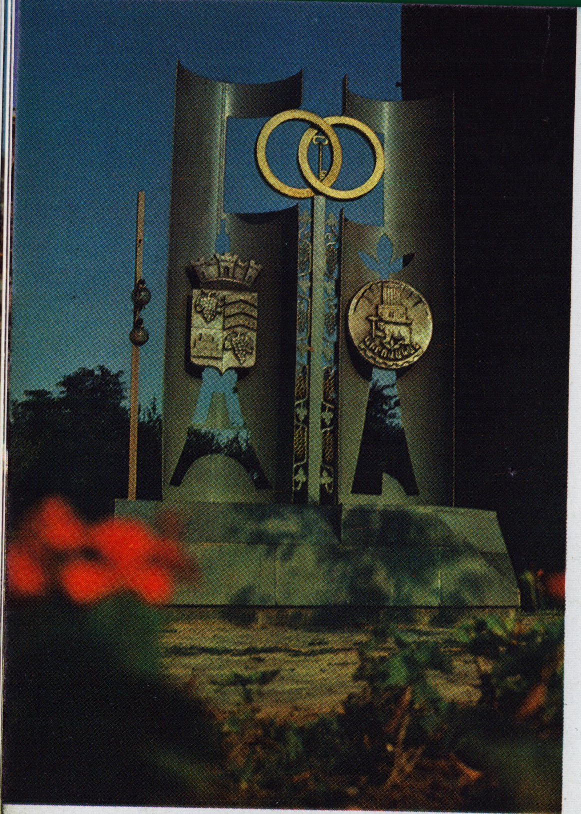

Կիրովականի և Ֆրանսիայի Բանյո քաղաքների բարեկամության հուշարձանը:

Памятник, посвящённый дружбе Кировакана и французского города Баньё.

Monument à l'amitié entre les villes de Kirovakan et de Bagneux

Si l'on ajoute à tout cela une bonne situation géographique, les nombreuse sources d'eau minérale, on comprendra alors pourquoi cette ville depuis les temps les plus anciens a eu la renommée de ville de cure. L'histoire de la localité de Kirovakan prend son début au fond des millénaires, cependant les siècles ne semblent avoir laissé ici aucune frace. Partout de larges rues, de vastes places, des centres culturels et de hauts immeubles modernes, des entreprises industrielles. L'ancien quartier autour duquel s'est développée la ville, n'existe plus.

Les longues recherches menées par les archéologues, ont démontré que la région du Tachir et du Dzoraget et surtout l'emplacement de la ville de Kirovakan sont riches en grands et petits monuments archèologiques ("Tagavoranist", "Machtotsi blour", "Kosi Tjoter" etc.)

Dans le quartier de Dimats, on a découvert des mausolées qui datent de l'âge du bronze et du fer (troisiéme millénaire avant notre ère). Ici, l'art de la poterie connut un grand essor. Les sculptures et ornaments qui semblent si primitifs, si simples, ouvrent, aux

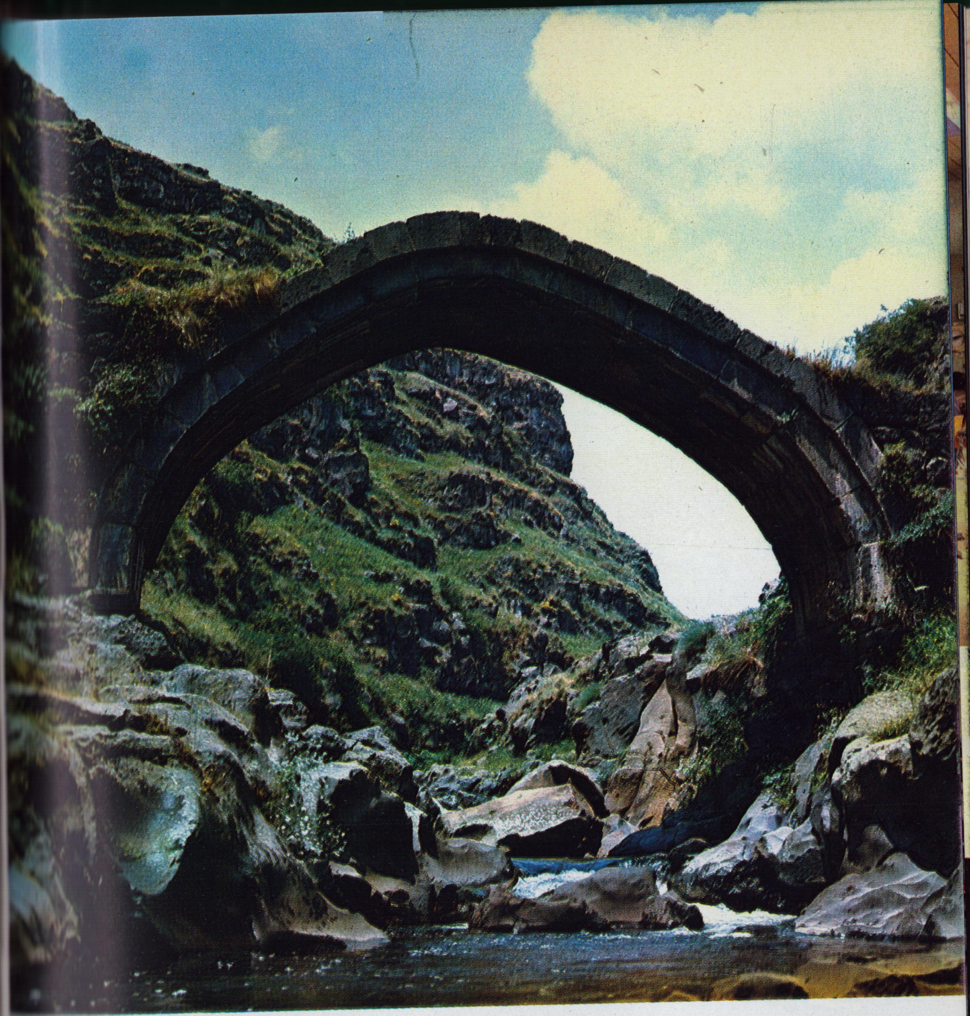

yeux d'un observateur, le monde intérieur, la culture des agriculteurs et des éleveurs qui habitaient ces lieux il y a cing mille ans. Les objets en bronze et en fer qui ont été mis au jour pendand les fouilles, démontrent que le travail des métaux a été très développé dans la région.

L'étude des objets découverts pendant les fouilles, montre que les peuplades qui habitaient la région de Kirovakan au cours des 3e — Ier millénaires avaient des liens étroits avac les pays de la Transcaucasie, de l'Asie mineure et même du Proche Orient.

Aucun renseignment ne nous est parvenu sur le Karakilissa du Moyen âge (c'est ainsi que s'appelait Kirovakan) ou sur les autres localités qui exis-

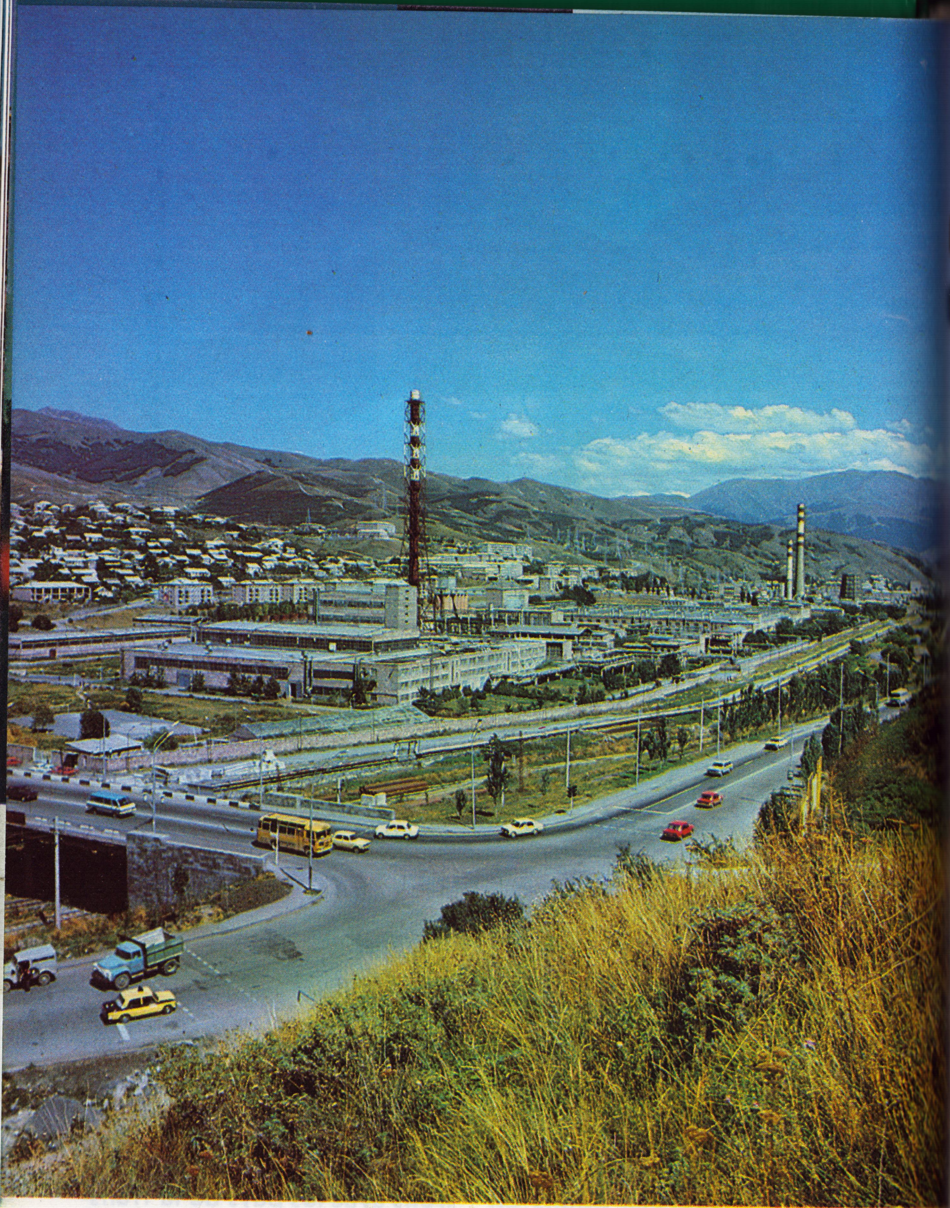

Արդյունաբերական Կիրովական
Промышленный Кировакан
Quartiers industriels

Ալ. Մյասնիկյանի արձանը քիմիական գործարանի բակում
Памятник Ал. Мясникяну во дворе химического завода
La statue de A. Miasnikian dans la cour de l'usine chimique

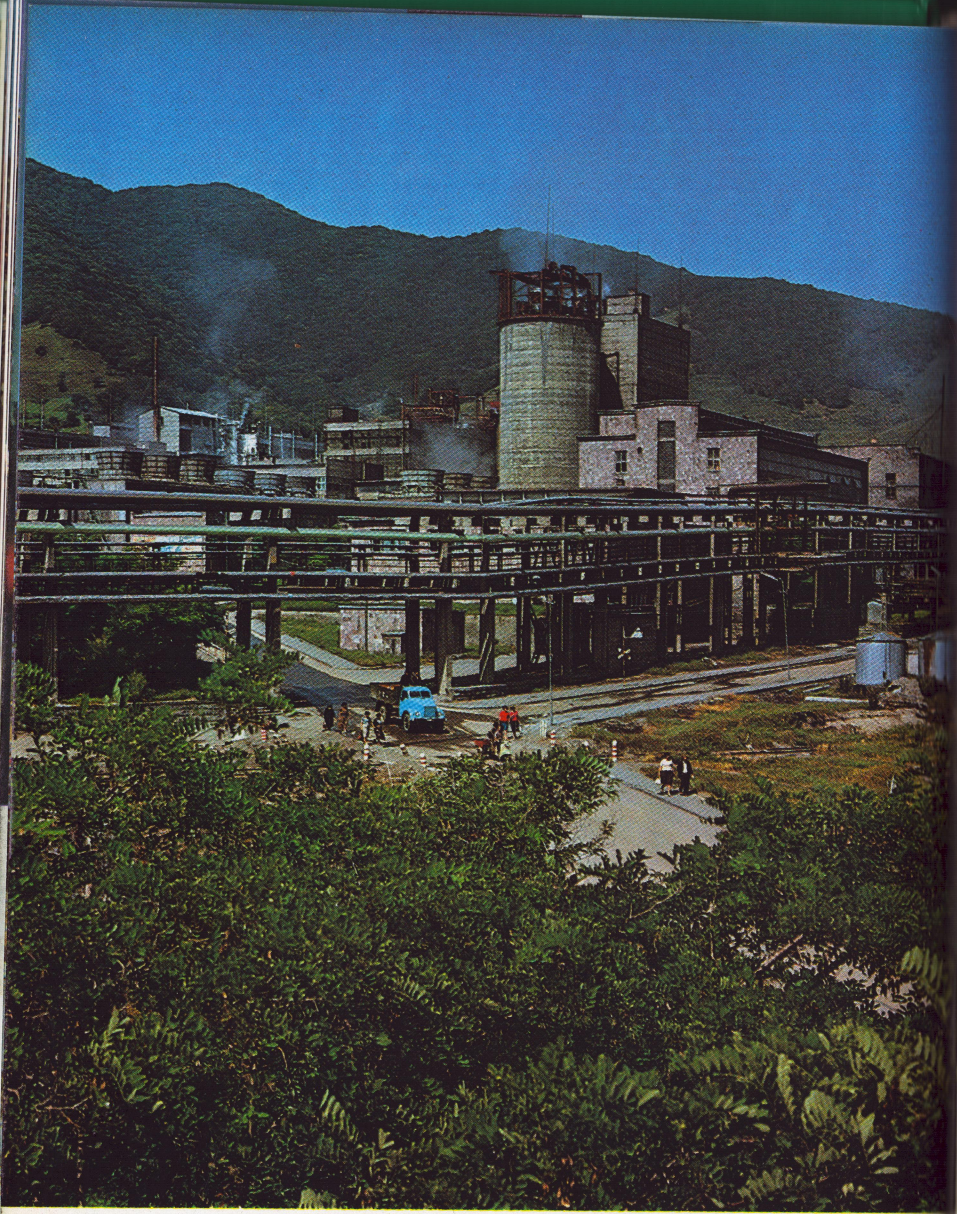

Ալ. Մյասնիկյանի անվան քիմ.գործարանի կարբամիդի արտադրամասը
Цех карбамида химического завода им. Ал. Мясникяна
Atelier de production de carbamide à l'usine chimique A. Miasnikian

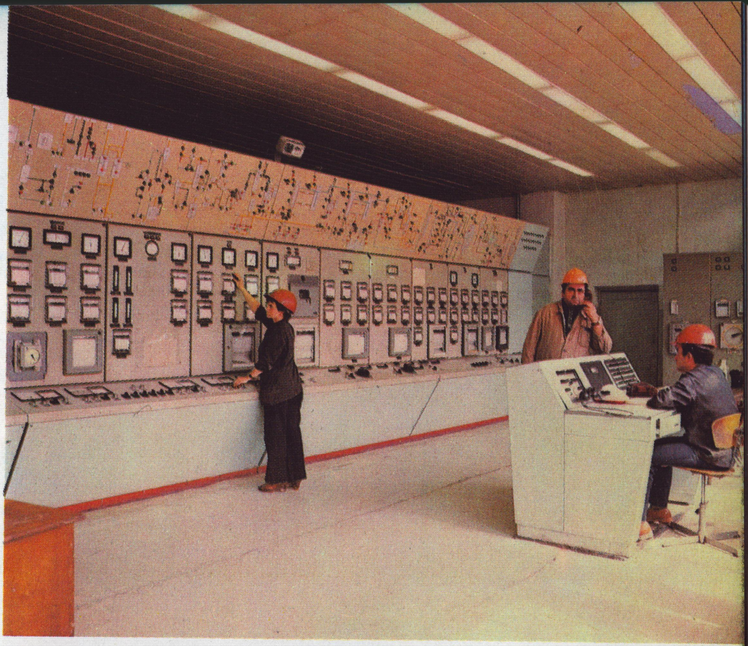

Ամոնիակի արտադրամասի գլխավոր վահանակը
Главный пульт аммониевого цеха
Dans l'atelier de production d'ammoniac

Մելամինի արտադրամասը
Меламиновый цех
L'atelier de production de mélamine

Բյուրեղների լաբորատորիայում
В лаборатории кристаллов
Au laboratoire des cristaux

Արհեստական կորունդ
Искусственный корунд
Corindon artificiel

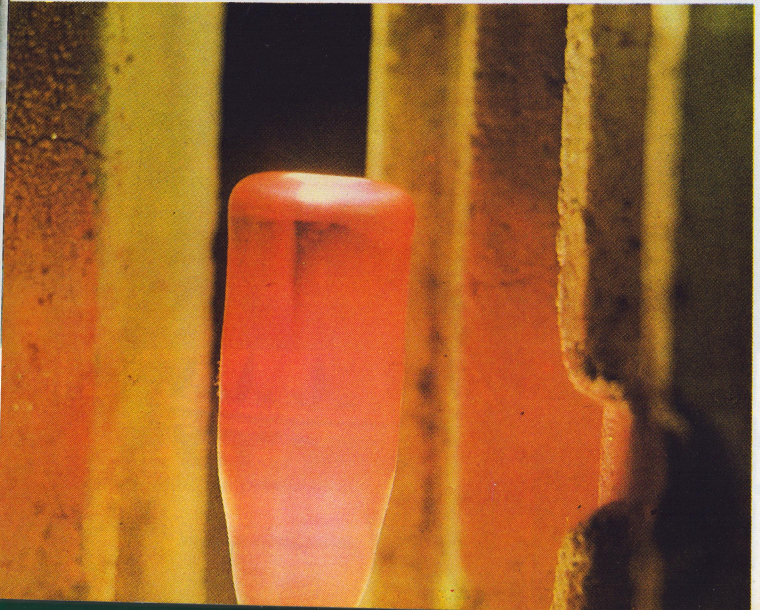

Զարդեր արհեստական կորունդի քարերով
Украшения из искусственных корундовых камней
Bijoux en corindon artificiel

taient en ces lieux. La seule exception est le village de Papan dans le ravin du Vanadzor; non loin de là, on peut toujours voir les ruines d'une église construite au Moyen âge.

Toutes les localités de la région de Kirovakan, ainsi que toute la province du Gougark, dès le 2e siècle avant notre ère, faisait partie de la Grande Arménie tandis qu'au 10e siècle elle fut unie au royaume de Kuriké. On suppose que ce sont les tatares qui on donné à la localité le nom de Karakilissa (église noire) au début du 13e siècle à cause de l'église construite en pierres noires sur une hauteur au nord de la ville.

Les envahisseurs étrangers, les Perses et les turcs, ont périodiquement pillé et dévasté Kirovakan. En 1801, en même temps que la Géorgie, la région du Lori s'unit à la Russie et Kirovakan devint une garnison de frontière. En 1849, Kirovakan fut reliée à la province d'Erévan.

En 1870 on construisit la route Dilidjan — Kirovakan — Léninakan et à partir de 1899, la voie ferrée Tiflis — Kirovakan — Léninakan. Cela développa la localité rurale qui vit s'élever la gare ferroviaire, la poste, des auberges.

Les voyageurs James Morier et Robert Porter qui visitèrent Karakilissa en 1812, la décrivent comme un petit village avec des maisons en bois recouvertes de terre battue. En 1829, d'après le témoignage du grand écrivain et penseur arménien Kh. Abovian qui visita Karakilissa, le village comptait à peine 500 — 600 habitants qui, pour la plupart, avait émigré D'Erévan. En 1830, plusieurs centaines de familles émigrées d'Arménie Occidentale, principalement de Kars, Ardahan, Bayazet, Erzéroum, vinrent s'installer à Kirovakan.

Le passé révolutionnaire de Kirovakan est riche. Dans les années 1890, les ouvriers et intellectuels aux idéees progressistes participent aux activités des premiers groupes marxistes organisées en Transcaucasie.

Le mouvement révolutionnaire prend de l'ampleur aprés les visites et les discours des célèbres révolutionnaires arméniens S. Chahumian (1905) et A. Miasnikian (1907). En 1917, après la révolution de février, une cellule bolchévique est créée à Kirovakan tandis qu'au début de 1920, une organisation du parti soumise au Comité arménien y est formée. En décembre de la même année, avec l'aide de la 11e Armée rouge, le pouvoir soviétique est instauré dans la région.

Kirovakan a de glorieuses traditions révolutionnaires et patriotiques. Les plaques commémoratives apposées sur de nombreuses maisons rappellent que les disciples de

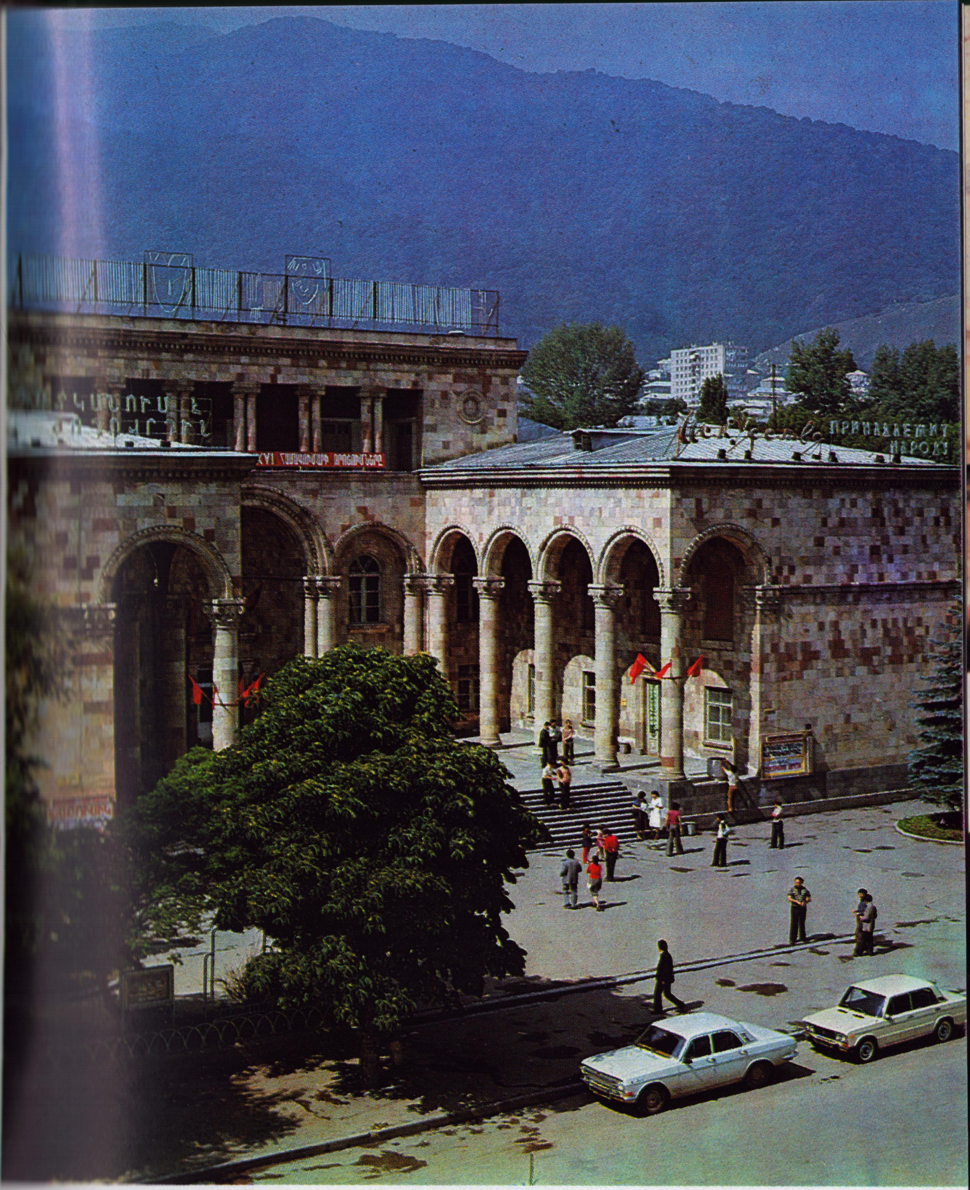

Քիմիագործների մշակույթի պալատի ընդհանուր տեսքը
Общий вид Дома культуры работников химической промышленности
Palais de la culture pour les ouvriers chimistes

Էլեկտրալամպերի գործարանի հանգստյան տունը Վանաձորում
Дом отдыха электролампового завода в Ванадзоре
La maison de repos de l'usine des lampes électriques à Vanadzor

Մեծ Հայրենականում զոհված քիմիագործների հիշատակին կառուցված հուշարձանը

Памятник работникам химического завода, погибшим в Великую Отечественную войну

Monument aux ouvriers chimistes tombés pendant la deuxième guerre mondiale

Հանգստի պահ քիմիագործների այգում

Отдых в сквере химического завода

Le parc de l'usine pendant la pause

«Ավտոգենմաշ» գործարանի խանութը

Магазин завода «Автогенмаш»

Magasin de l'usine "Avtogenmach"

«Ավտոգենմաշ» գործարանի արտադրամասում

В цехе завода «Автогенмаш»

Atelier de l'usine "Avtogenmach"

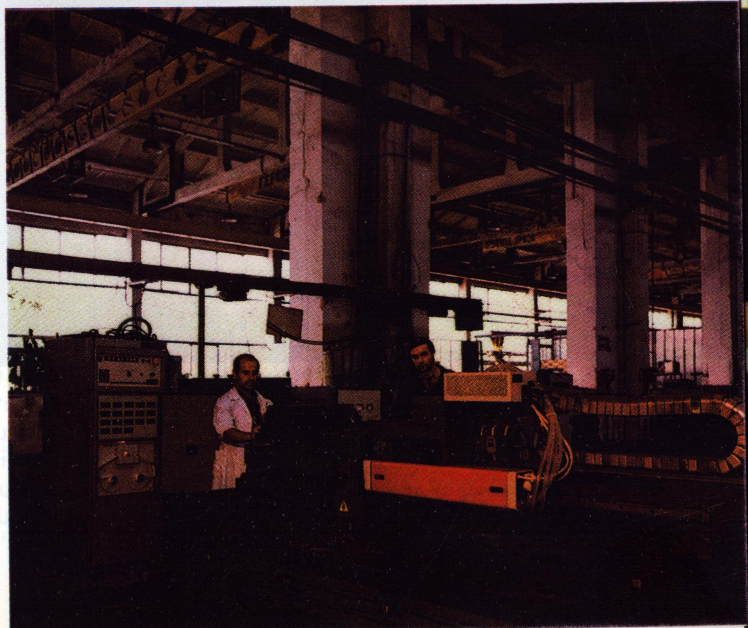

«Ավտոգենմաշ» գործարանի մասնաշենքը
Корпус завода «Автогенмаш»
Corps de bâtiment de l'usine "Avtogenmach"

Lénine S. Chahumian, A. Miasnikian, M. Kalinine, M. Gorki, le célèbre homme politique A. Khandjian ont été les hôtes de Kirovakan.

Les habitants de Kirovakan se rappellent avec fierté des organisateurs de la lutte pour l'instauration du pouvoir soviétique A. Mravian, les soeurs Mkhitarians, Achrafian, ils sont fiers des quatre mille d'entre eux qui partirent au front pendant la 2e Guerre mondiale, des exploits héroïques du partisan H. Zakarian qui tomba en Biélorussie, du célèbre écrivain Stépan Zorian...

Les statues de V. I. Lénine (1922), de S. M. Kirov, de S. Chahumian, le monument érigé en l'honneur des héros tombés pendant la 2e Guerre mondiale, la statue de H. Abélian, fierté du théâtre arménien, les larges avenues bordées de hauts immeubles, les vastes places, les jardins, les jets d'eau ornent la ville et lui confèrent son identité.

Plus de cinq mille objets exposés dans le musée régional, reflètent les succés présents et passés de Kirovakan.

En 1935, la présidence du Comité éxécutif central de la RSS d'Arménie décida de donner à la ville de Karakilissa le nom de Kirovakan pour perpétuer le souvenir du grand révolutionnaire S. M. Kirov.

Presque 70 années sont passées du jour où une nouvelle époque commença pour la ville. Le travail créateur au cours de ces années si fertiles a changé d'une manière méconnaissable le visage de la ville, l'ancienne localité rurale est devenue un grand centre industriel, culturel, ferroviaire et routier.

Les entreprises industrielles de Kirovakan donnent aujourd'huis 7,9% de la production globale de la république. Il existe 10 complexes de production, 18 entreprises industrielles produisant des centaines de produits dont 100 portent le label de qualité descerné par l'Etat.

Les appareils automatiques, les machines-outils de précision, les appareils de soudure autogène, les produits de l'usine des luminaires et de la fabrique de couture sont exportés dans 60 pays tandis que la production de la fabrique de vêtements de fourrure, unique dans notre république, est expédiée à plus de cent adresses et très demandée en Sibérie, dans l'Oural et en extrême Orient.

De très nombreux produits répondant aux normes internationales et portant la marque de Kirovakan, se sont vu décerner à plusieurs reprises des médailles d'or, d'argent et de bronze aux foires de Leipsig, Plovdiv, Moscou.

Au cours des siècles les artisans locaux ont taillé et sculpté la pierre, élevé des murs, forgé et trempé le fer,

Արհեստական մետաքսաթելի գործարանի մանվածքային արտադրամասը
Прядильный цех завода искусственных шелков
Atelier de filage de l'usine de soie artificielle

filé la laine, travaillé et créé, créé sans fin...

Aujourd'hui les nouveaux maîtres-artisans continuent la tradition.

Pendants les premières années du pouvoir soviétique, quand on construisit une des premières entreprises industrielles, l'usine des produits chimiques, le mot de maître-artisan prit un nouveau contenu: le peuple appela ainsi les ouvriers chimistes qui apprirent l'a b c difficile de la technique, purent en un temps record apprendre à produire du carbure, de la mélamine, des engrais et plusieurs autres produits chimiques dont le pays avaient si besoin. Cette entreprise qui emploie des milliers d'ouvriers, la plus ancienne de la ville et la plus riche en traditions, résoud avec succès les problèmes qui

Տաքացուցիչների գործարանում
На заводе нагревателей
A l'usine des réchauffeurs

lui sont posés; c'est à l'usine des produits chimiques Miasnikian de Kirovakan, la plus importante de la Transcaucasie, que pour la première fois au monde les spécialistes soviétiques ont mis au point et exploité la méthode de la production continue de la mélamine. Les chimistes de Kirovakan ont appris à reproduire les miracles de la nature. Ce qui met des millions d'années à se former au sein de la Terre ne met que quelques heures à l'usine des produits chimiques de Kirovakan.

Les cristaux précieux, les corindons, qui semblent avoir concentré en eux toutes les couleurs de la nature environnante, ont un large emploi dans les nombreuses branches de l'industrie nationale.

Parmi les grosses entreprises de la ville, on peut citer

les usines des fibres chimiques, des machines-outils de précision, "Avtogenmach", "Avtomatika", les complexes de production de bonneterie, de meubles, de vêtements où l'on met en application les nouvelles méthodes de gestion, la restructuration et l'intensification de la production, les nouvelles réalisations de la science et de la technique, où l'on accomplit sans détour les décisions du parti.

Kirovakan est une ville où la recherche scientifique tient une grande place. Le complexe de recherches et de production de colles polymèeres est un des centres de recherches pilotes dans ce domaine. Un groupe d'une trentaine de chercheurs crée ici de nouvelles sortes de colles polymères qui trouvent une grande utilisation dans de nombreux domaines: de la construction navale, automobile, radiotecnique, polygraphie travail du bois etc.

L'institut de recherches "Avtomatika" se trouve à l'avant-garde de la science moderne. Il a des liens étroits avec des dizaines d'instituts de recherches et d'usines du pays. Les systèmes de commande automatique que l'on projette ici, sont appelés à assurer le progrès technique, à augmenter le rendement de la production. Les systèmes mis au point par l'institut fonctionnent aussi avec succès dans plus de 30 pays étrangers.

Le complex "Avtomatika" a de grandes perspectives de développement. Si au début de son existence il n'élaborait que de simples mécanismes d'asservissement, ses chercheurs projettent aujourd'hui des robots et des manipulateurs industriels.

Les fabriques de meubles, de vêtement en fourrure, de couture, l'usine des eaux minérales "Lori" ainsi que d'autres entreprises de l'industrie légère de Kirovakan, ont une grande renommée non seulement à l'intérieur de la république mais aussi bien au-delà de ses frontières. Elles fournissent plus de 40% de la production globale de la ville.

Après l'instauration du pouvoir soviétique, en même temps que l'industrie, la ville a vu se développer la médecine, l'instruction, la science et la culture.

Si jusqu'à l'instoration du pouvoir soviétique il n'y avait à Kirovakan qu'une seule pharmacie, un seul hôpital rural, 2 médecins, 4 infirmiers, aujourd'hui la ville compte 15 hôpitaux avec 1115 lits, 23 polycliniques, des dizaines de pharmacies, plus de 360 médecins et un personnel médical auxiliaire de 1500 personnes.

Deux écoles supérieures, cinq écoles secondaires techniques, 3 écoles professionnelles, des écoles musicales et sportives, des beaux-arts et de comptabilité préparent des spécialistes hautement qualifiés pour l'économie nationale.

Il est généralement admis que le grand art est toujours attiré par la capitale. La vie culturelle de Kirovakan semble réfuter cette opinion. Il existe maintenant à Kirovakan une école de peinture dont les adeptes les plus en vue participent avec succés aux expositions organisées aussi bien dans le pays qu'à l'étranger.

La galerie locale de peinture joue un grand rôle dans le domaine de l'instruction artistique. Des toiles et des sculptures de grands maîtres arméniens russes, européens y sont exposées.

Un des centres culturels de la ville est le théâtre des drames Hovhannès Abélian qui a fêté son 50e anniversaire en 1981.

Les maîtres incontestés du théâtre arménien comme Siranouch, H. Abélian, V. Papazian, H. Nersisian, Hasmik, A. Voskanian jouèrent maintes fois sur la scène de ce théâtre.

Les célèbres metteurs en scènes arméniens A. Bourdjalian, T. Chamirkhanian, V. Atjémian firent beaucoup pour rechausser le niveau professionnel du théâtre et développer le talent individuel de ses acteurs.

Au cours des années, le théâtre a évolué, mûri. Aujourd'hui les jeunes acteurs du théâtre obtiennent de grand succès. Les représentations d'un haut niveau artistique font parler d'elles dans la presse centrale, les meilleures d'entre elles sont retransmises par la télévision.

Il y a à peine cinquante ans, quand le compositeur Edvard Kzartemian organisait la première école musical, il n'y avait que quelques pianos à Kirovakan. Aujourd'hui on y compte 5 écoles musicales, une école musicale secondaire qui préparent des musiciens pour toute la région septentrionale de l'Arménie. La vie musicale de la ville est très active. Il existe plus de 15 chœurs amateurs, des dizaines de groupes folkloriques. L'ensemble "Horovel" et le chœur national de l'Armconcert sont parmi les plus aimés à Kirovakan.

La "perle du Lori" Kirovakan, riche en eaux minérales, est une station climatique de moyenne altitude. Le sanatorium "Haïastan" situé dans la vallée pittoresque du Vanadzor est particulièrement renommé. Les malades souffrant du systéme nerveux, de névroses, des organes de la respiration mais non tuberculeux, et d'autres maladies s'y soignent et se reposent.

C'est dans le coin le plus pittoresque de la ville, la vallée du Vanadzor que se trouvent les maisons de repos, les campings pour touristes, le camp des pionniers "Artek arménien" où chaque année plus

Խորհուրդներ վարպետ դաստիարակից

Советует мастер-наставник

Les conseils du maître

«Ավտոմատիկա» գիտահետազոտական ինստիտուտում

В научно-исследовательском институте «Автоматика»

A l'institut de recherches "Avtomatika"

Ճշգրիտ սարքերի գործարանի հավաքման արտադրամասը

Сборочный цех завода точных приборов

Atelier de montage à l'usine des appareils de précision

de dix mille enfants passent leurs vacances.

La région de Kirovakan est un véritable musée de la nature, surtout la célèbre vallée du Lori avec ses magnifiques forêts, ses cavernes mystérieuses. On y rencontre d'incomparables monuments architecturaux, des khatchkars (stèles ornées d'une croix). La région est riche en légendes et traditions formées au cours des siècles.

C'est sans doute pour Kirovakan que le proverbe dit: dans la nature il n'y a pas de mauvaises saisons.

Ici chaque saison a son charme, surtout l'hiver.

Les habitants de Kirovakan aiment beaucoup les sports d'hiver et la popularité de la fête „Hiver du Lori" en est une bonne preuve. Ceux qui travaillent bien dans les usines, les fabriques et sur les chantiers sont en règle générale de bons skieurs et patineurs. La fête "Hiver du Lori" est pour eux une bonne occasion de se reposer, ils y puisent une nouvelle energie pour leur travail.

L'hiver passe et de nouveau vient le printemps à Kirovakan.

Des milliers de personnes s'entraînent ou simplement fortifient leur santé au stade municipal, au palais des sports ou sur les dizaines de terrains sportifs. C'est avec une fiérté particulière qu'ils prononcent le nom des célèbres sportifs originaires de Kirovakan, champions d'Union Soviétique, d'Europe et du monde.

Պոլիմերային սոսինձների պետական գիտահետազոտական ինստիտուտում

В научно-исследовательском институте полимерных клеев

Institut de recherches dans le domaine des colles polymères

Les habitants de Kirovakan sont amoureux de la nature du Lori et ce n'est pas du tout un fait du hasard si c'est ici qu'est née et devenus traditionnelle la "Fête des fleurs", exemple éclatant du lien qui unit l'homme et la nature. C'est une veritable fête qui rassemble des milliers de personnes.

Les fleurs font partie intégrante de la vie à Kirovakan. On offre des fleurs à ceux qui se distinguent au travail, on offre des fleurs aux personnes qu'on aime et qu'on respecte.

La fête la plus populaire à Kirovakan est sans aucun doute la "Fête de la chanson". La chanson aide à vivre, construire, créer. Des dizaines de milliers d'habitants de Kirovakan participent à cette fête et les chants, les hymnes qui glorifient la patrie sont sur leurs lèvres, dans leur coeur.

Qu,au cours des siècles ta chanson ne s'éteigne jamais, éternelle Kirovakan, que tes quartiers Sanatoriakan, Dimats, Bazoum, Kayaranamertz, Khendzorout regardent avec foi l'avenir de leurs yeux rieurs d'enfant!

Ստ. Շահումյանի անվան կարի արտադրական միավորման մասնաշենքը
Корпус швейного производственного объединения им. Ст. Шаумяна
Entreprise de couture S. Chahoumian

Կարի արտադրական միավորման նորաձև նմուշներից
Образцы модных изделий швейного производственного объединения
Modèles de la collection de l'entreprise de couture

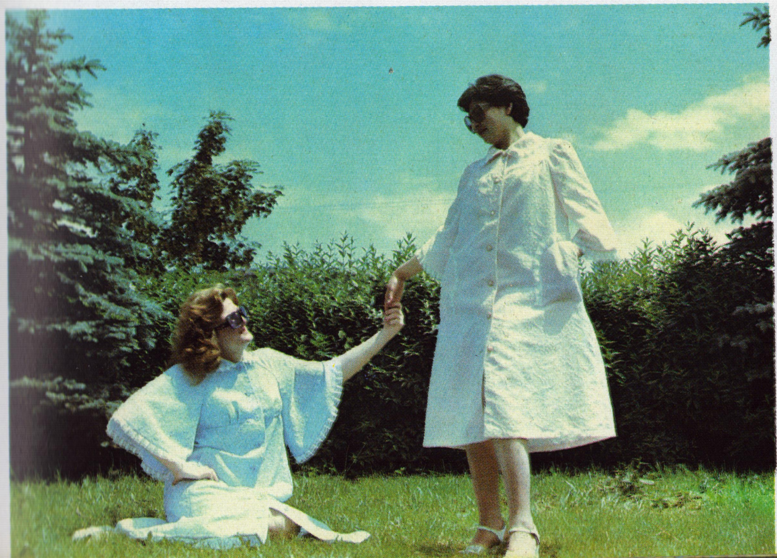

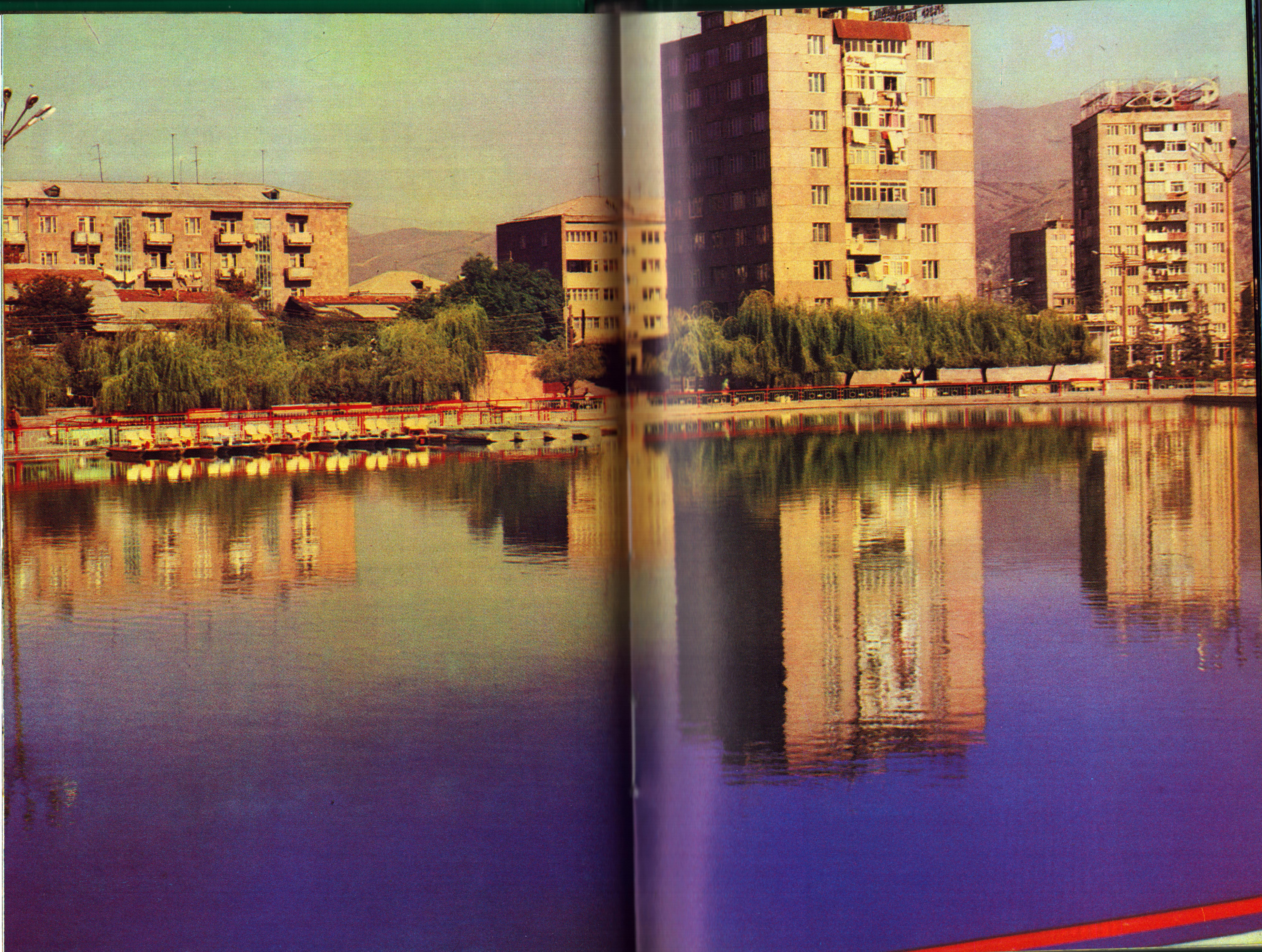

Լայն պահանջարկ ունեցող տրիկոտաժի ֆաբրիկայի արտադրանք
Пользующиеся большим спросом изделия трикотажной фабрики
Articles de la fabrique de bonneterie

Գարուն է...
Весна
Voilà le printemps...

Առաջարկում է գեղարվեստական իրերի կոմբինատը
Предлагает комбинат художественных изделий
L'entreprise qui fabrique des objets d'art vous propose...

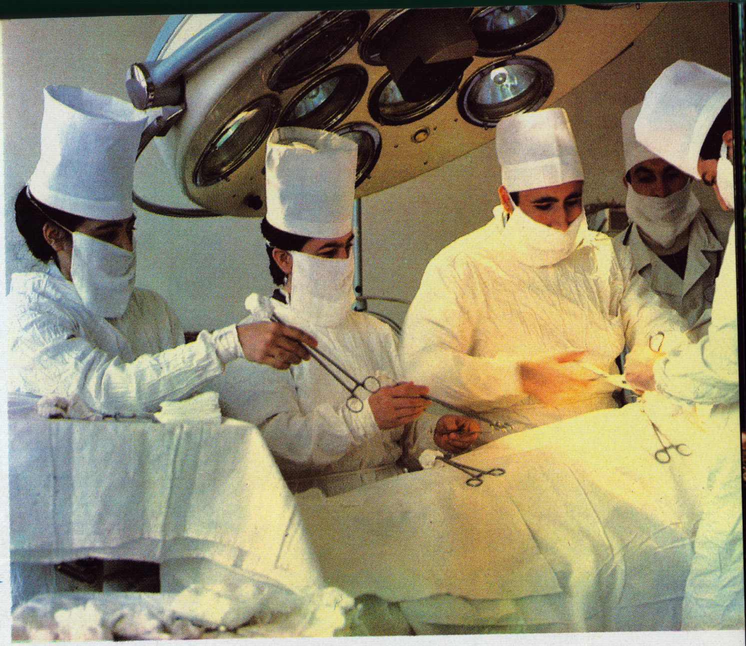

Վիրահատություն քաղաքային հիվանդանոցում
Идет операция в городской больнице
Clinique chirurgicale

Կիրովականի մանկավարժական ինստիտուտի շենքը
Здание педагогического института в Кировакане
Ecole supérieure pédagogique

Դասախոսություն է...
Во время лекции
Pendant les cours

Առևտրատնտեսագիտական տեխնիկումում
В торгово-экономическом техникуме
Ecole segondaire commerciale

Պարապմունք նկարչական դպրոցում
Занятие в художественной школе
A l'école de peinture

Պիոներ-դպրոցականների քաղաքային պալատը
Городской Дворец пионеров и школьников
Le palais des pionniers et des écoliers

Մանկական գեղագիտական դաստիարակության կենտրոնը
Центр эстетического воспитания детей
Centre d'éducation artistique

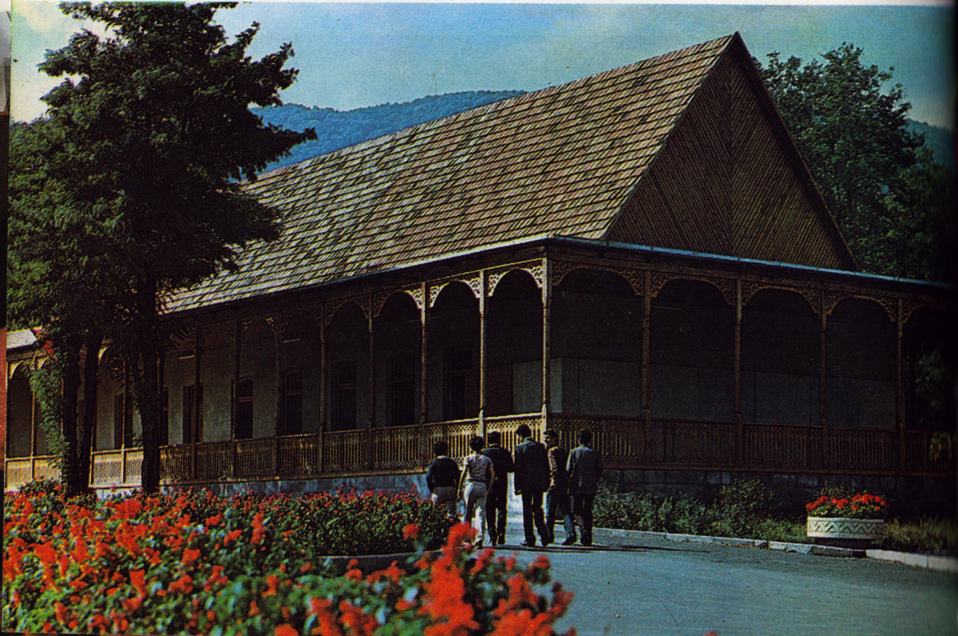

Երաժշտական ուսումնարանի սաները
Воспитанники музыкального училища
Les élèves de l'école musicale

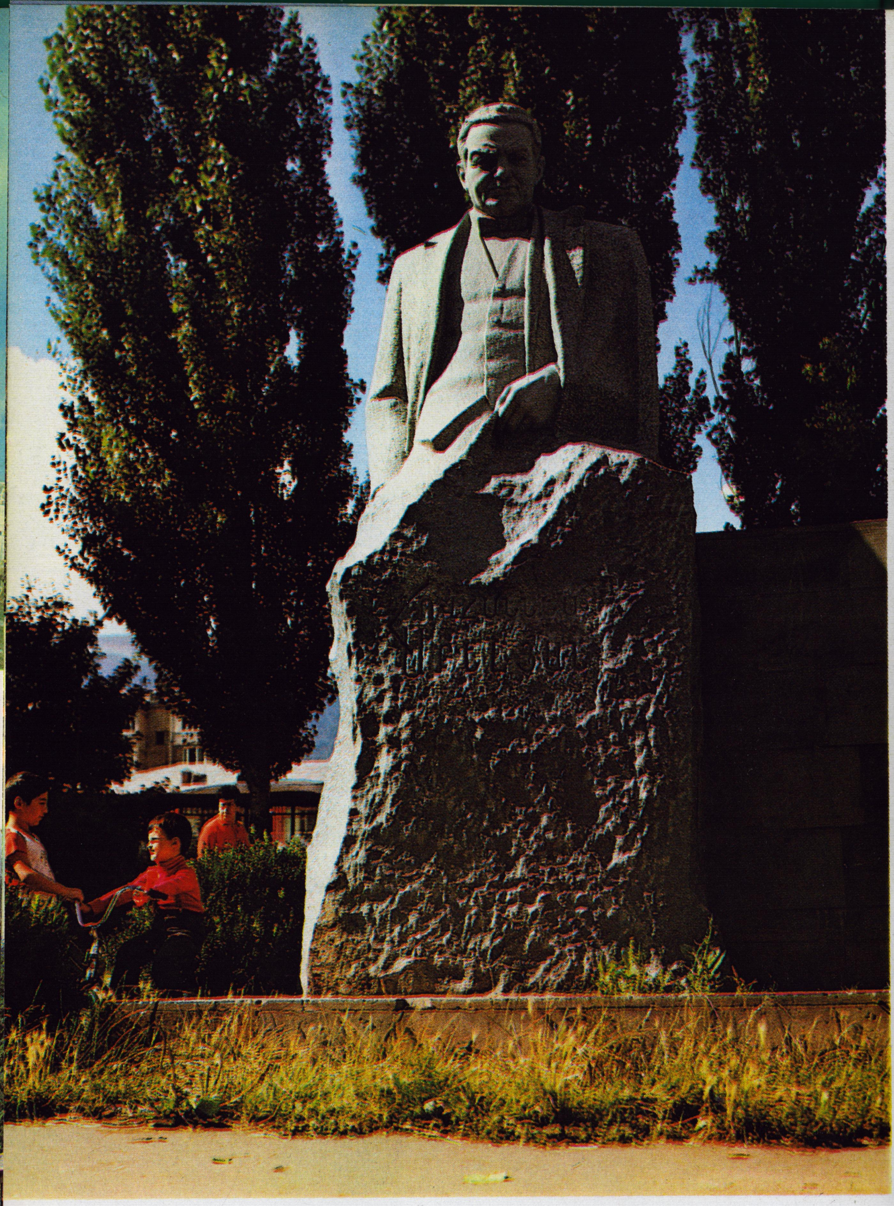

Հայ մեծատաղանդ դերասան Հ. Աբելյանի հուշարձանը
Памятник великому армянскому актеру Ов. Абеляну
Statue du célèbres acteur arménien H. Abélian

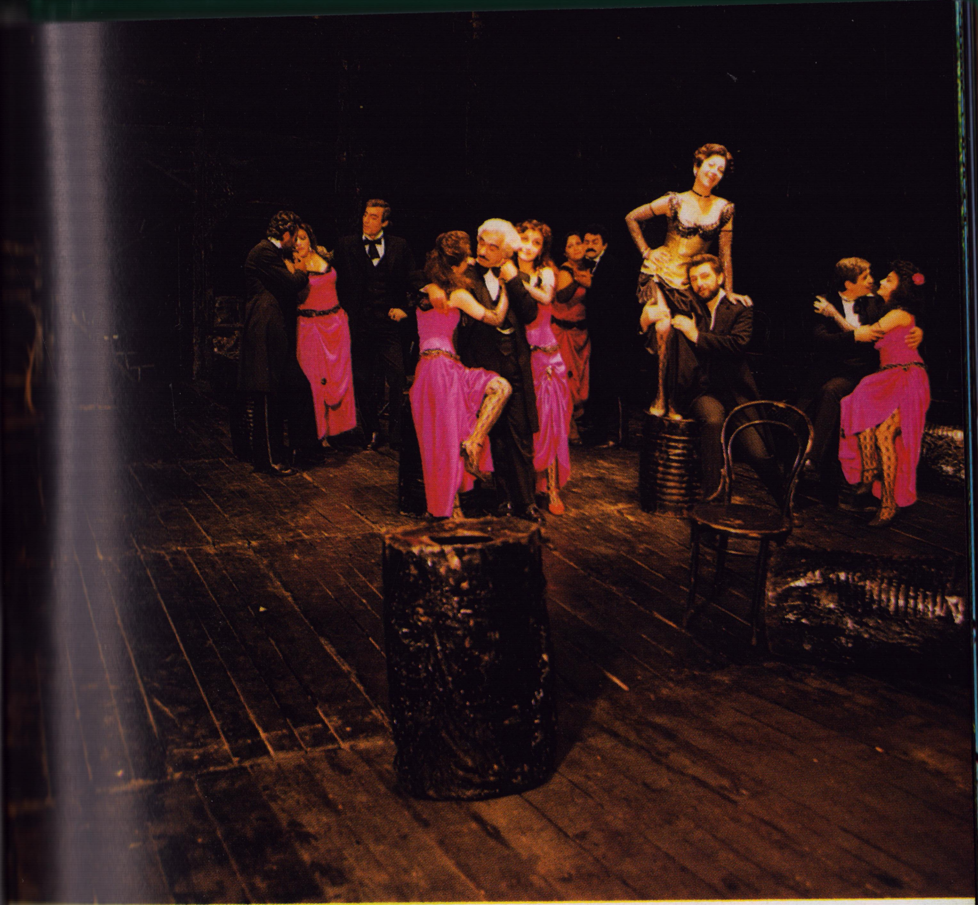

Տեսարան «Քաոս» ներկայացումից
Сцена из спектакля«Хаос».
La scène du piece de "Chaos"

Բեմելից առաջ...

Перед выходом на сцену

Avant de monter sur scène...

Տեսարան Գ. Սունդուկյանի «Ամուսիններ» պիեսի ներկայացումից

Сцена из пьесы Г. Сундукяна «Супруги»

Scène de la pièce "Les époux" de G. Soundoukian

Պարուհին
Танцовщица
Ballerine

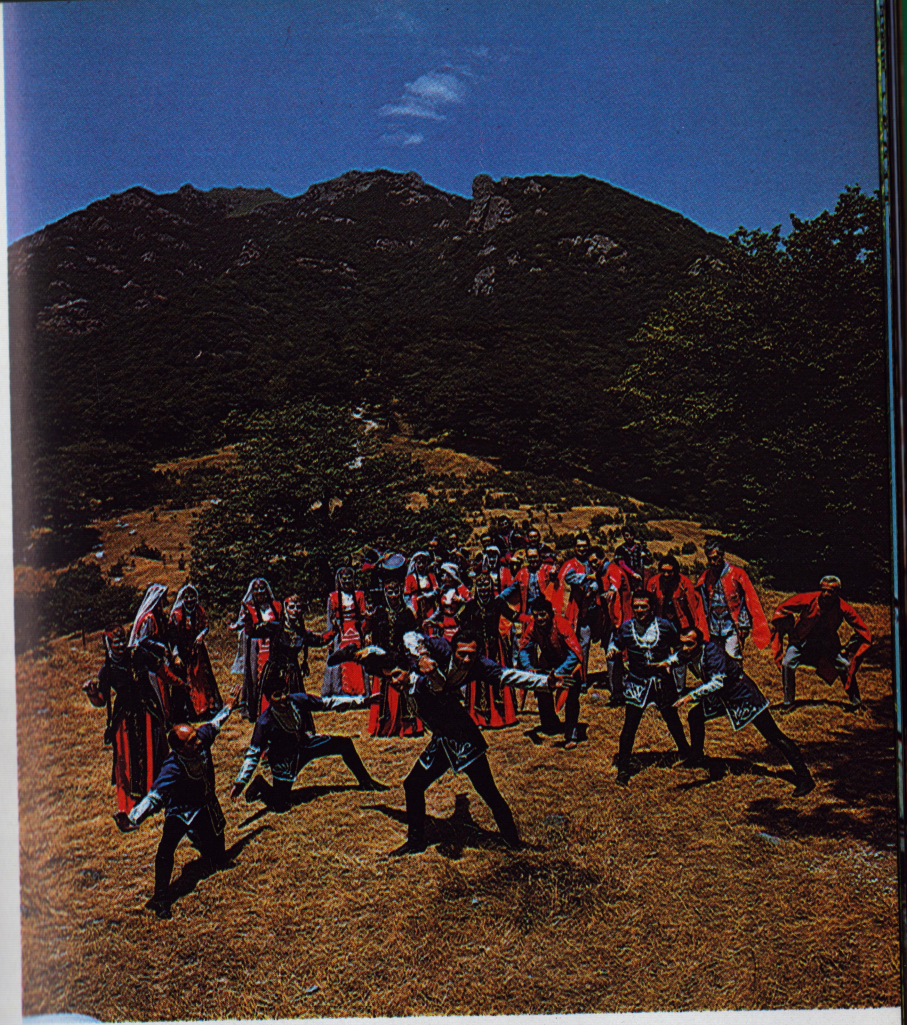

Կիրովականի «Հորովել» երգի-պարի պետական անսամբլ. «Կատակ պար»
Кироваканский государственный ансамбль песни и пляски «Оровел»: «Шуточный танец»
L'ansemble de chant et de danse "Horovel" execute "la danse burlesque"

Կիրովականի ռուսական արվեստի թանգարանի շենքը
Здание музея русского искусства
Musée de l'art russe

Շուտով կհնչի մեղեդին
Скоро зазвучит мелодия
Une mélodie va s'élever...

Լեռնային մեղեդի
Горная мелодия
Mélodie montagnarde

Պետական պատկերասրահի շենքը
Здание Государственной картинной галереи
Galerie des arts

Պատկերասրահում
В картинной галерее
A l'intérieur de la galerie des arts

«Խոհ»

«Раздумье»
"Souci"

Կ. Աբովյանի ստեղծագործություններից. «Անահիտի դիմանկարը»,
Из произведений К. Абовяна: «Портрет Анаит»
Toiles de K. Abovian: "Le portrait d'Anahit"

Ոգեշնչման պահ
Момент вдохновления
Inspiration

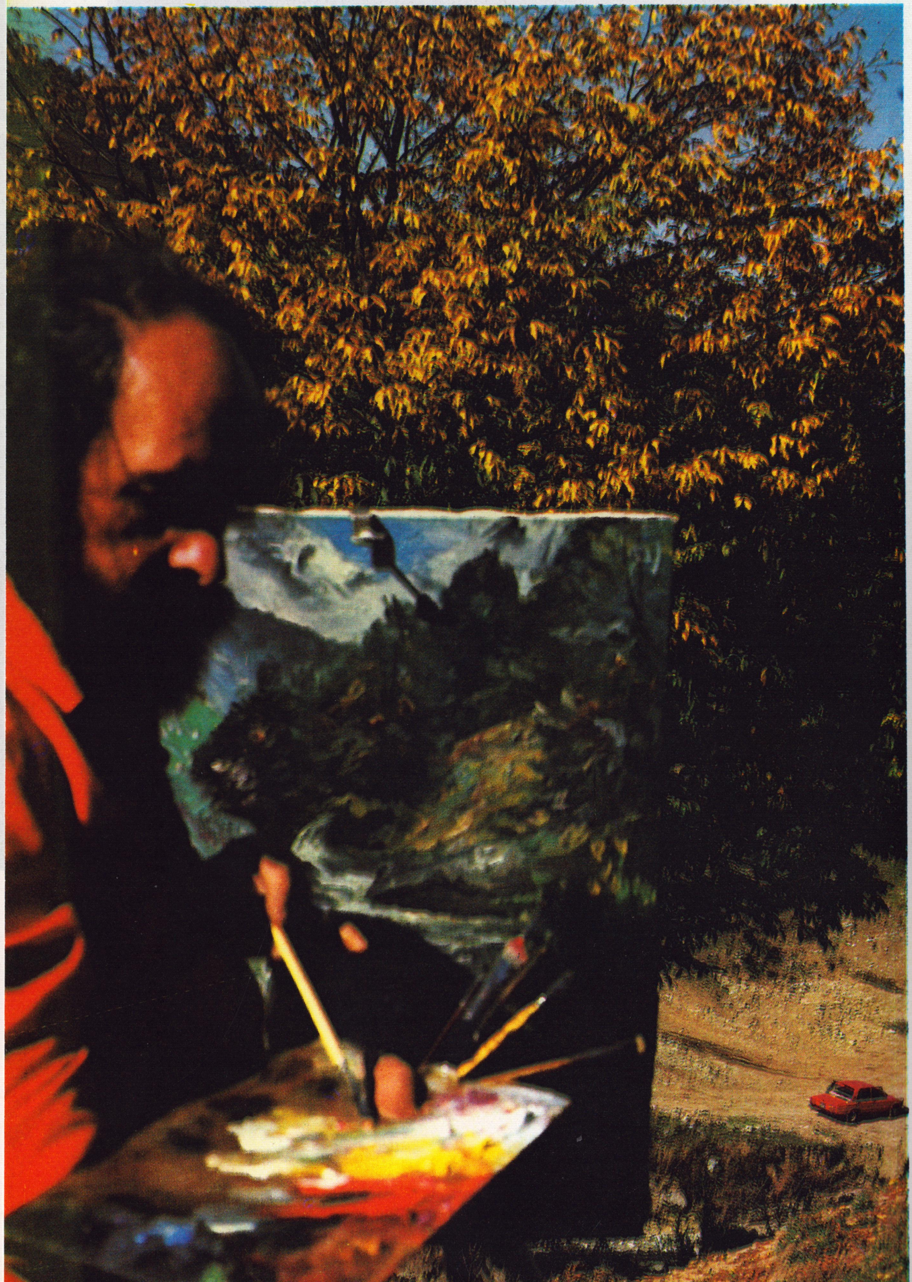

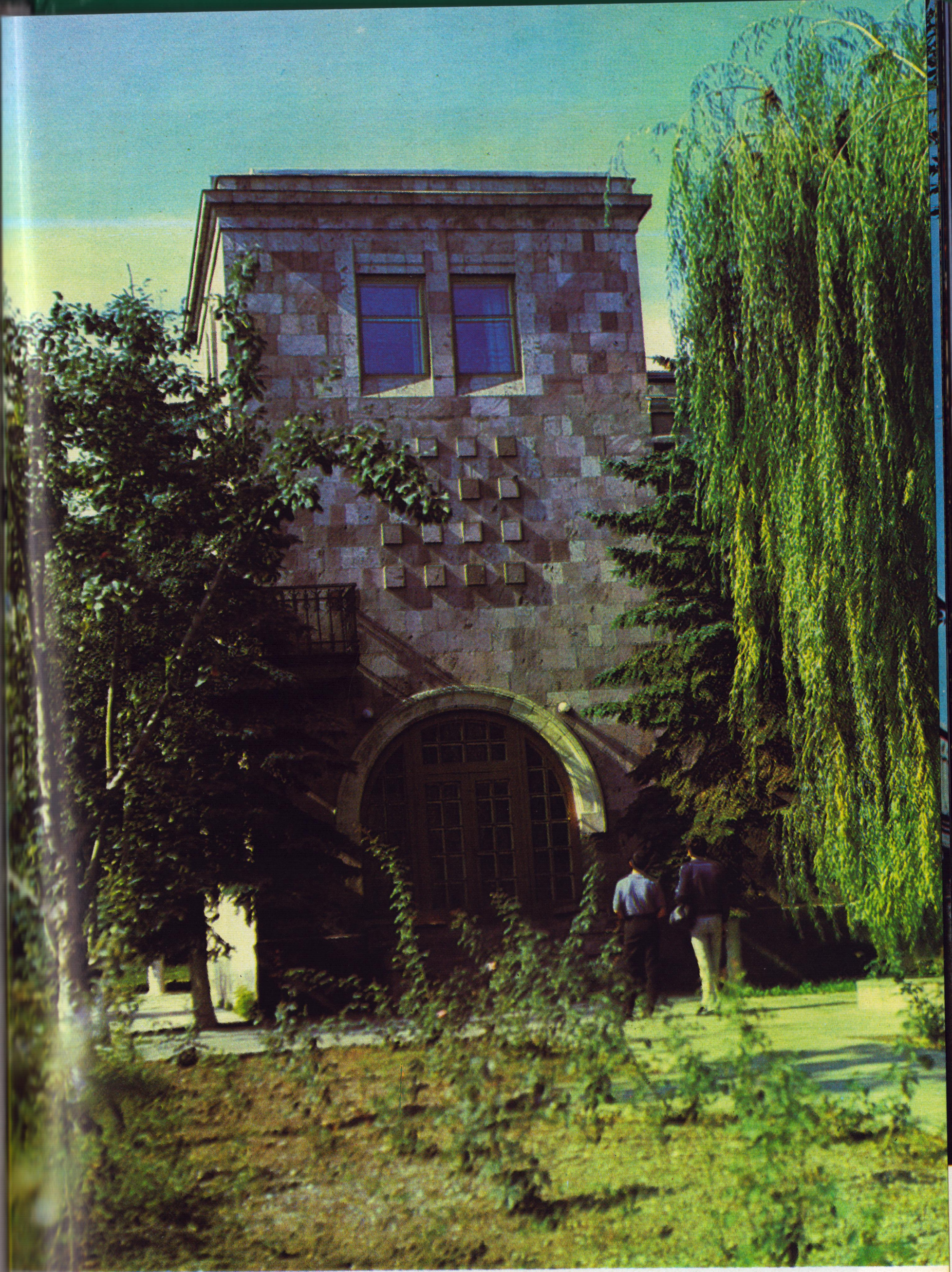

Հայ դասական գրող Ստ. Զորյանի տուն-թանգարանը հայրենի քաղաքում
Дом-музей классика армянской литературы Ст. Зорьяна в родном городе
Maison-musée de l'écrivain classique St. Zorian dans sa ville natale

Վարպետ Մեհրաբի տունը Կիրովականում
Дом мастера Мехраба в Кировакане
La maison de maître Méhrab à Kirovakan

Մեհրաբի աղբյուրը
Родник Меграба
La fontaine de Méhrab

Բնակելի շենք Ֆրունզեի փողոցում
Жилой дом на улице Фрунзе
Immeuble d'habitation dans la rue Frounzé

Հուշակոթող «Արփա-Սևան» ջրատարի շինարարներին (քանդակագործ Մ. Մինասյան)
Обелиск строителям канала Арпа-Севан (скульптор М. Минасян)
Monument commémoratif en l'honneur des bâtisseurs de l'aqueduc-tunnel "Arpa-Sévan" (sculpteur M. Minassian)

Հուշակոթող Կոմերիտմիության այգում
Обелиск в парке им. Комсомола
Monument commémoratif dans le parc du Komsomol

Կիրովականի երկաթուղային կայարանի շենքը
Здание кироваканского железнодорожного вокзала
La gare ferroviaire de Kirovakan

«Գուգարք» հյուրանոցը
Гостиница «Гугарк»
L'hôtel "Gougark"

Բնակելի շենք
Жилой дом
Maison d'habitation

Կիրովականի կենտրոնական հանրախանութը
Кировaканский центральный универмаг
Grand magasin central

Հարսանյաց տունը
Дворец бракосочетания
Le palais des mariages

Կենցաղի տունը
Дом быта
Maison des services ménagers

Քաղաքային կենտրոնական գրադարանի շենքը

Здание городской центральной библиотеки

Bibliothèque municipale

Ձայնապնակների սրահ-խանութում

В салоне-магазине грампластинок

Salon — magasin de disques

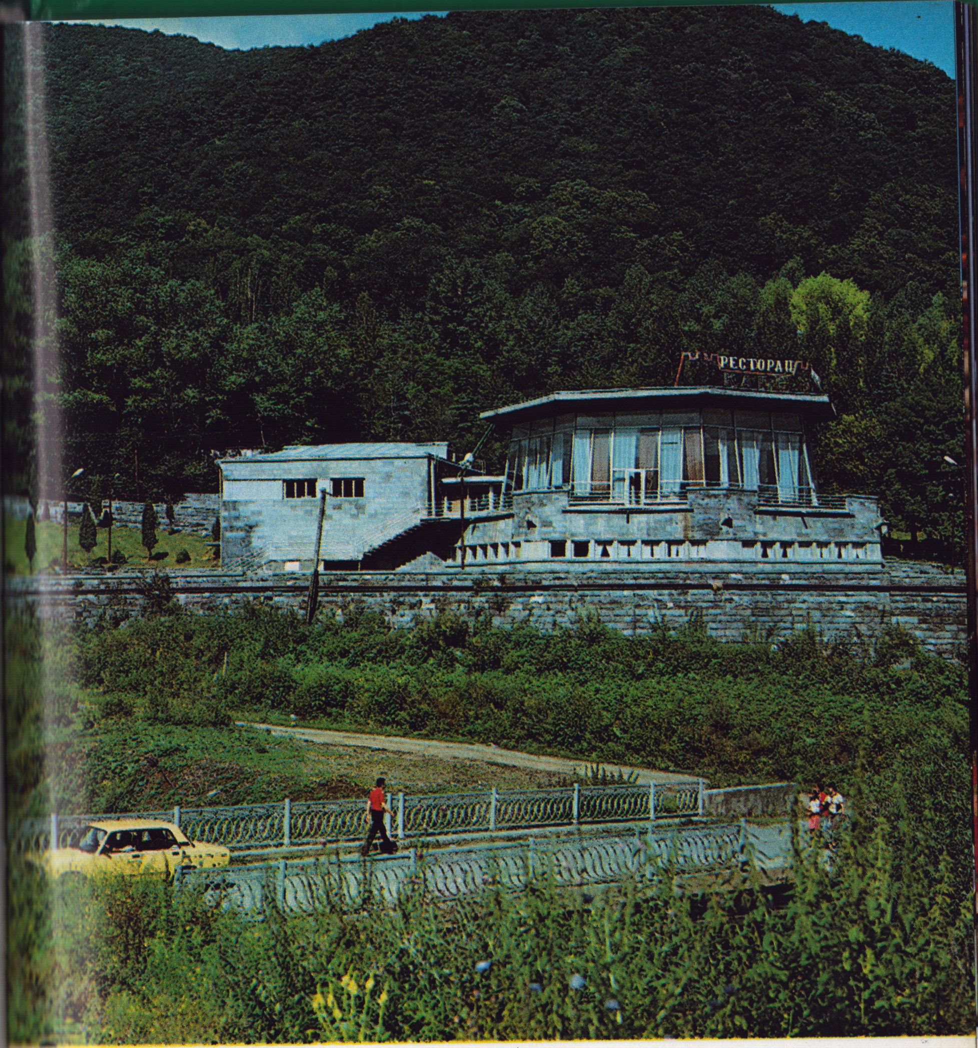

«Կարս» ռեստորանը Վանաձոր թաղամասում

Ресторан «Карс» в квартале Ванадзор

Le restaurant "Kars" dans le quartier de Vanadzor

Թեյարան Լենինի պողոտայում
Чайная на проспекте Ленина
Salon de thé sur l'avenue Lénine

«Հալեպ» սրճարանը
Кафе «Алеппо»
Le café "Alep"

Կոլտնտեսային շուկան
Колхозный рынок
Marché kolkhozien

Կոլտնտեսային շուկա
Колхозный рынок
Marché kolkhozien

Ամառային հանգիստ
Летний отдых
Vacances

Բնակելի շենք Լենինի պողոտայում
Жилой дом на проспекте Ленина
Maison d'habitation sur l'avenue Lénine

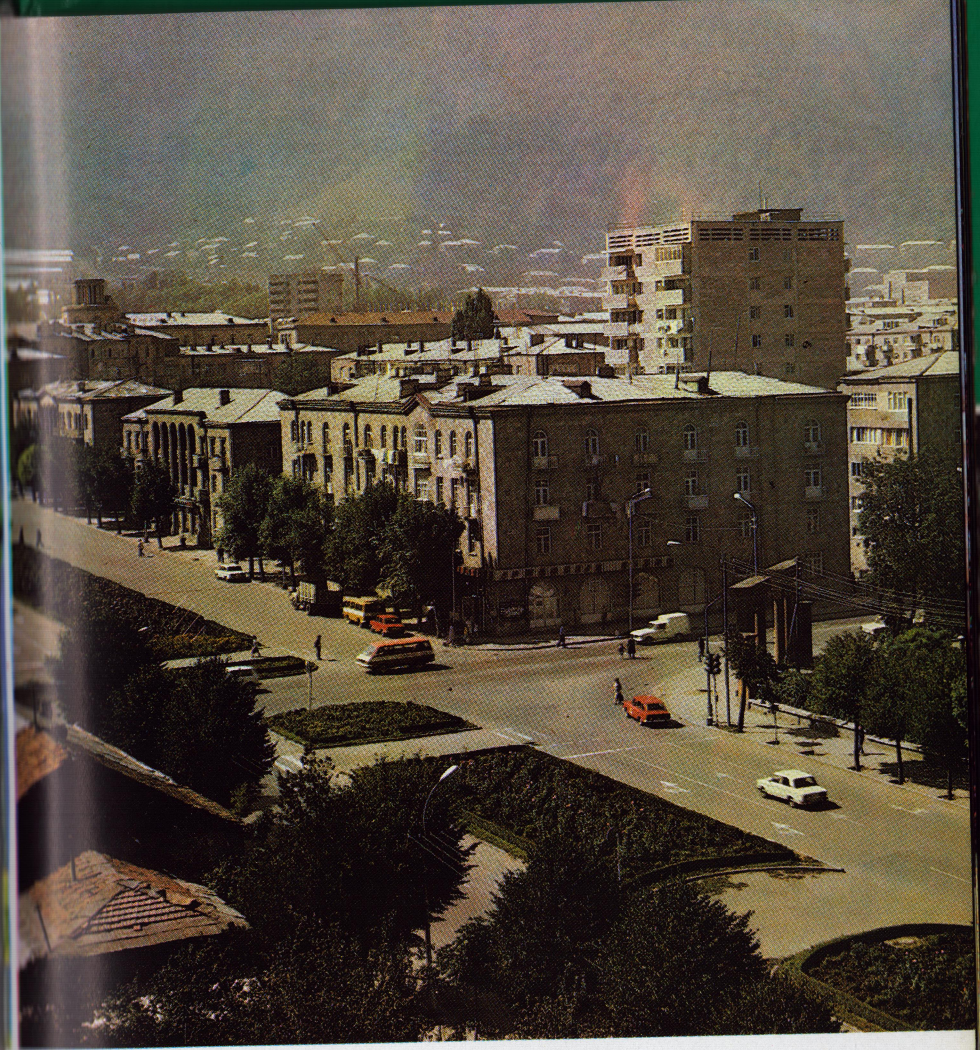

Մարքսի փողոցը
Улица им. К. Маркса
La rue Marx

Անձրևային օր

Дождливый день

Il pleut sur la ville

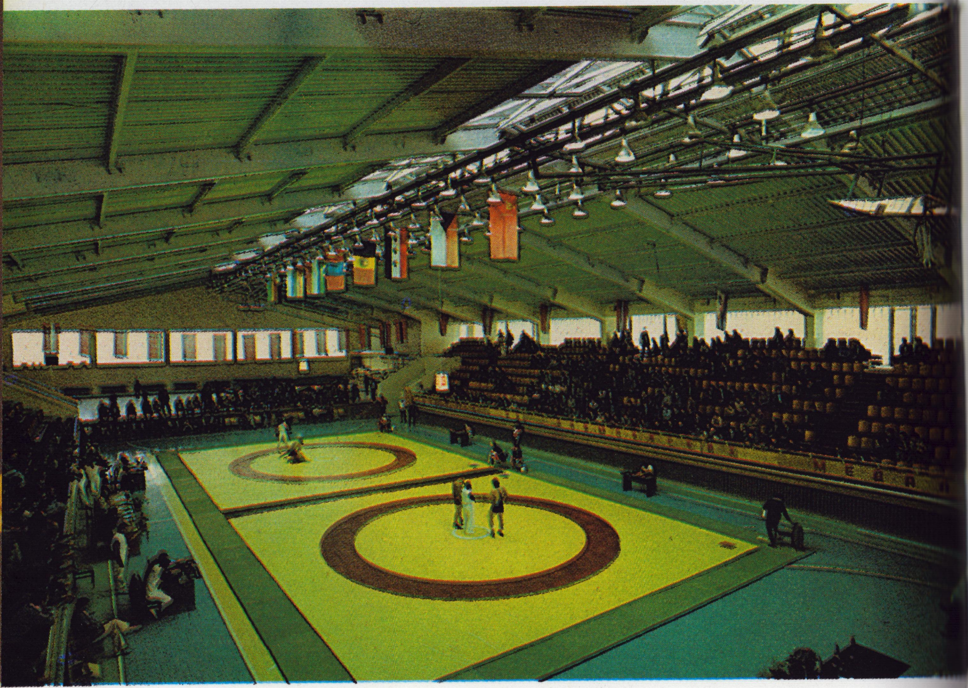

Սպորտի պալատի ներքին տեսքը
Интерьер Дворца спорта
L'intérieur du palais des sports

Միջազգային կարգի սպորտի վարպետ, ՍՍՀՄ կրկնակի և Եվրոպայի չեմպիոն, բռնցքամարտիկ Սամսոն Խաչատրյանը
Мастер спорта международного класса по боксу, дважды чемпион СССР и чемпион Европы — Самсон Хачатрян
Sportif de classe internationale, deux fois champion d'URSS, champion d'Europe, le boxeur Samson Khatchatrian

Կոմերիտմիության անվան քաղաքային ստադիոնում
На городском стадионе им. Комсомола
Le stade municipale Komsomol

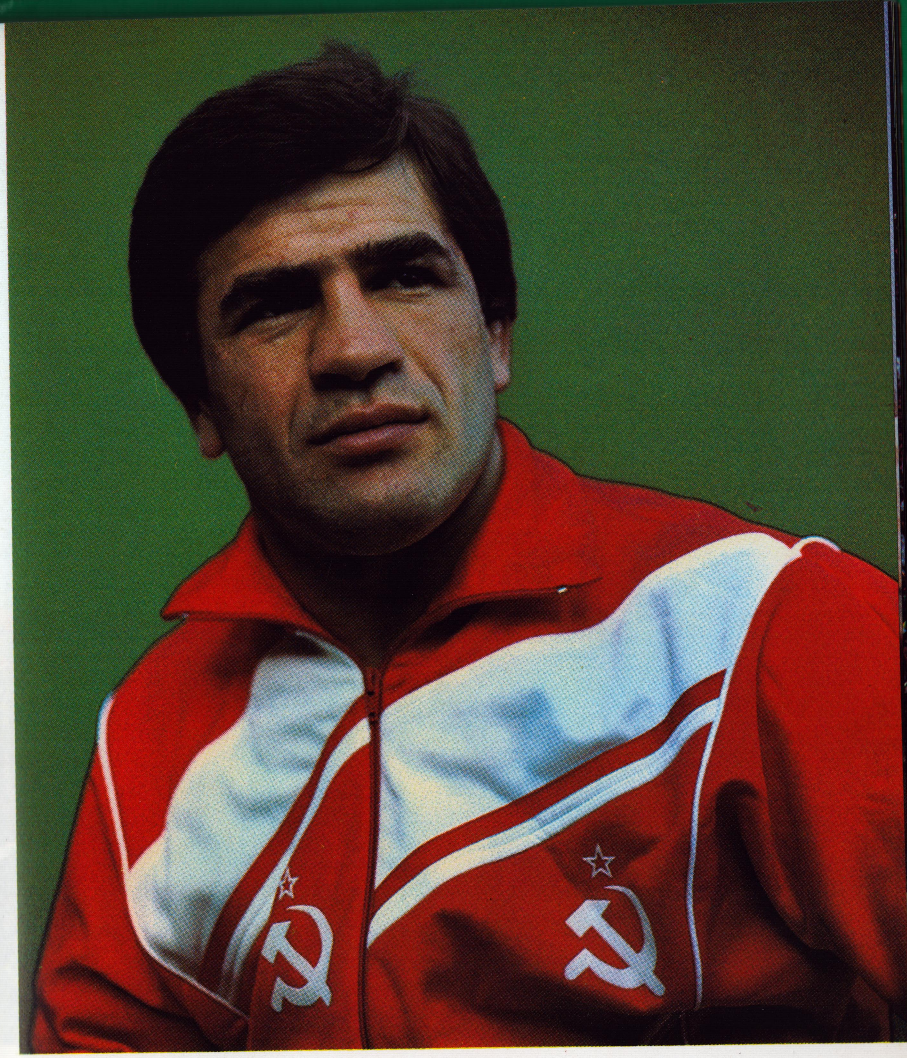

Միջազգային կարգի սպորտի վարպետ, ՍՍՀՄ և աշխարհի գավաթակիր, ըմբշամարտիկ Ստեփան Սարգսյանը
Мастер спорта международного класса по борьбе, обладатель кубков СССР и мира — Степан Саркисян
Sportif de classe internationale, champion du monde et d'URSS, le lutteur Stépan Sarkissian

«Հին օրհնություն» քանդակային կոմպոզիցիա Թումանյանի փողոցում
«Старое благословение»: скульптурная композиция на ул. Туманяна
"Bénédiction", composition sculpturale dans la rue Thoumanian

Ծաղկի տոն է Կիրովականում
В Кировакане праздник цветов
Fête des fleurs à Kirovakan

«Հայկական Արտեկ» պիոներական ճամբարի մասնաշենքը
Корпус пионерского лагеря «Армянский Артек»
"L'artek arménien", camp des pionniers

Ճամբարի առօրյան
Будни лагеря
La vie au camp

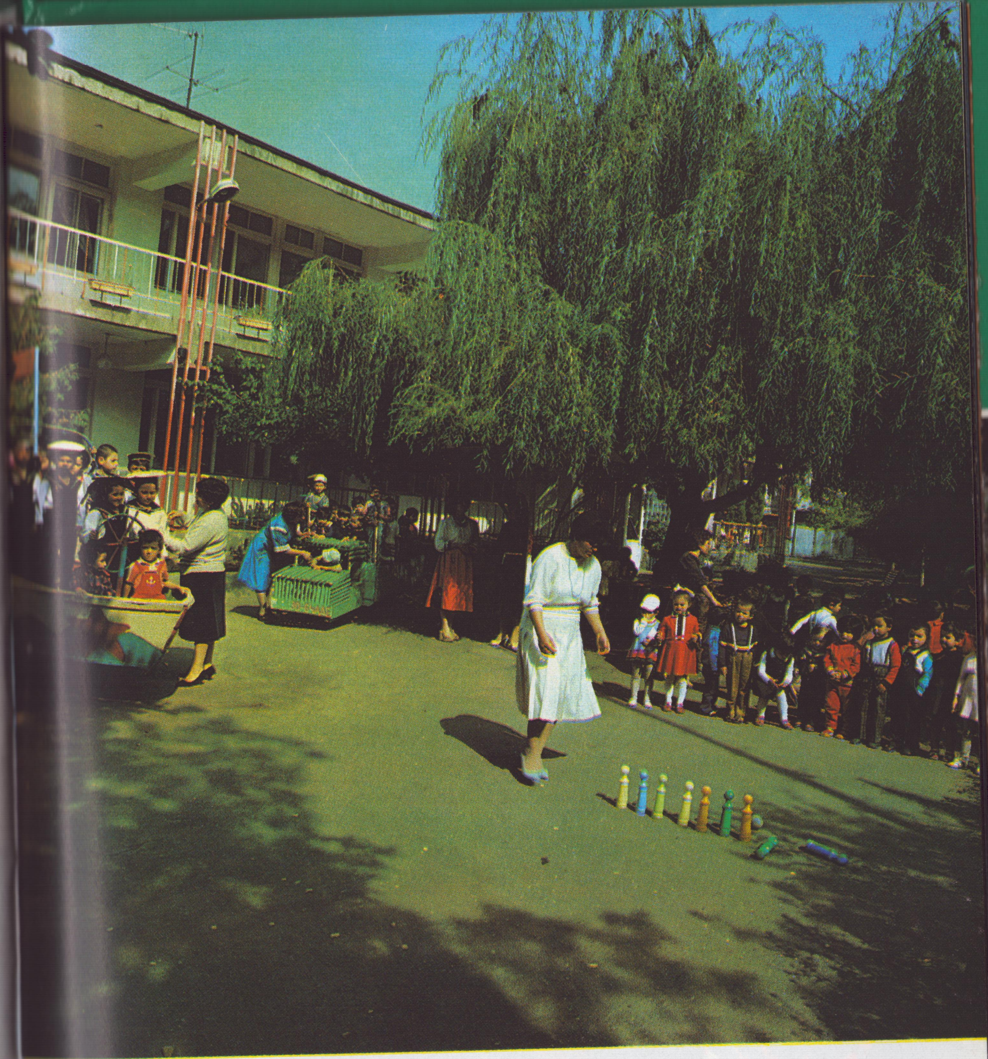

Խաղեր մանկապարտեզի բակում
Игры во дворе детского сада
Jeux dans la cour d'un jardin d'enfants

Վանաձորում
В Ванадзоре
Vanadzor

Կարճատև դադար

Кратковременная передышка

Détente

Ալպինիստը

Альпинист

Alpiniste

«Հայաստան» առողջարանի նոր մասնաշենքը
Новый корпус санатория «Айастан»
Le sanatorium "Haïastan"

Լոռվա աշուն
Лорийская осень
L'automne dans le Lori

Բնության գրկում
На лоне природы
Au sein de la nature

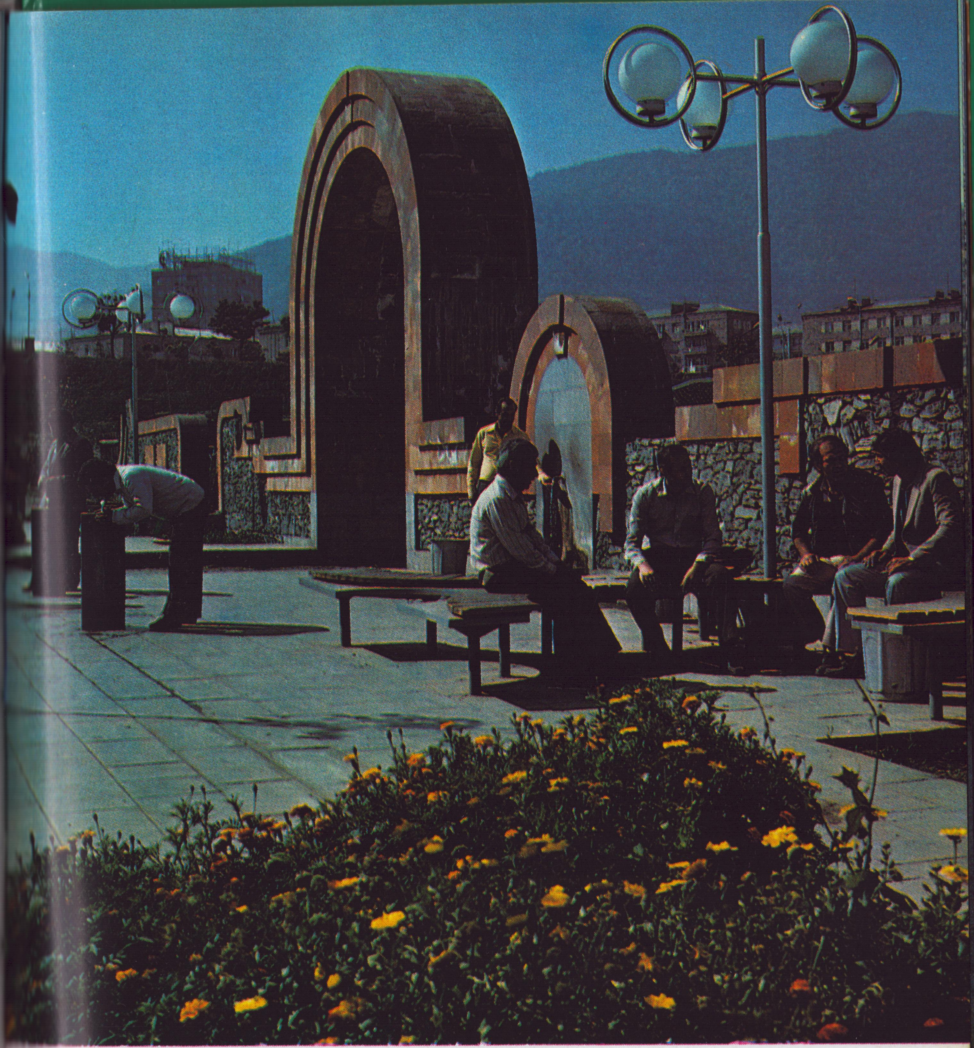

Դուք էլ փորձեք «Լոռի» հանքային ջուրը
Вы тоже попробуйте минеральную воду «Лори»
Nous vous invitons à boire l'eau minérale "Lori"

ՀՍՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի հանգստյան տունը Վանաձորում
Дом отдыха АН Арм. ССР в Ванадзоре
La maison de repos de l'Academie des sciences de la RSS d'Arménie à Vanadzor

Թաիրովի անվան ամառանոցը
Дача им. Таирова
Villégiature Thaïrov

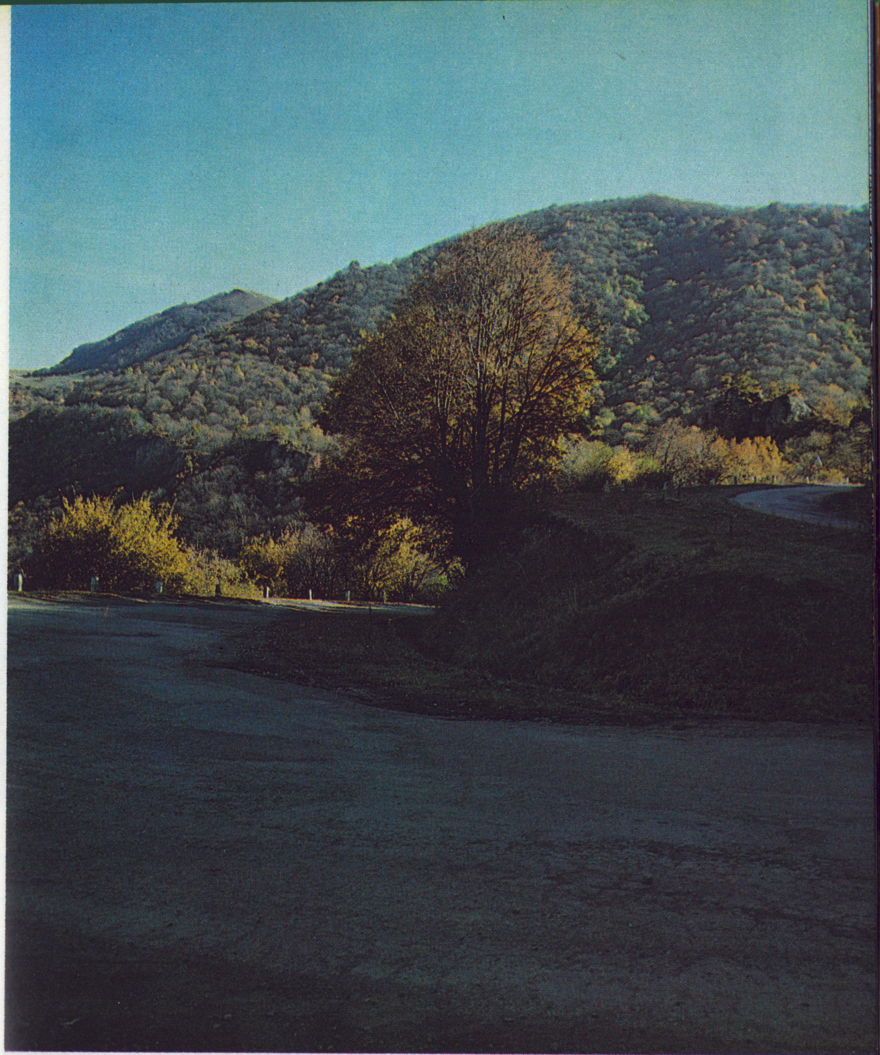

Բնապատկեր Վանաձորից
Ванадзорский пейзаж
Vue de Vanadzor

Լոռվա անտառների բարիքները
Дары лорийских лесов
Les produits des forêts du Lori

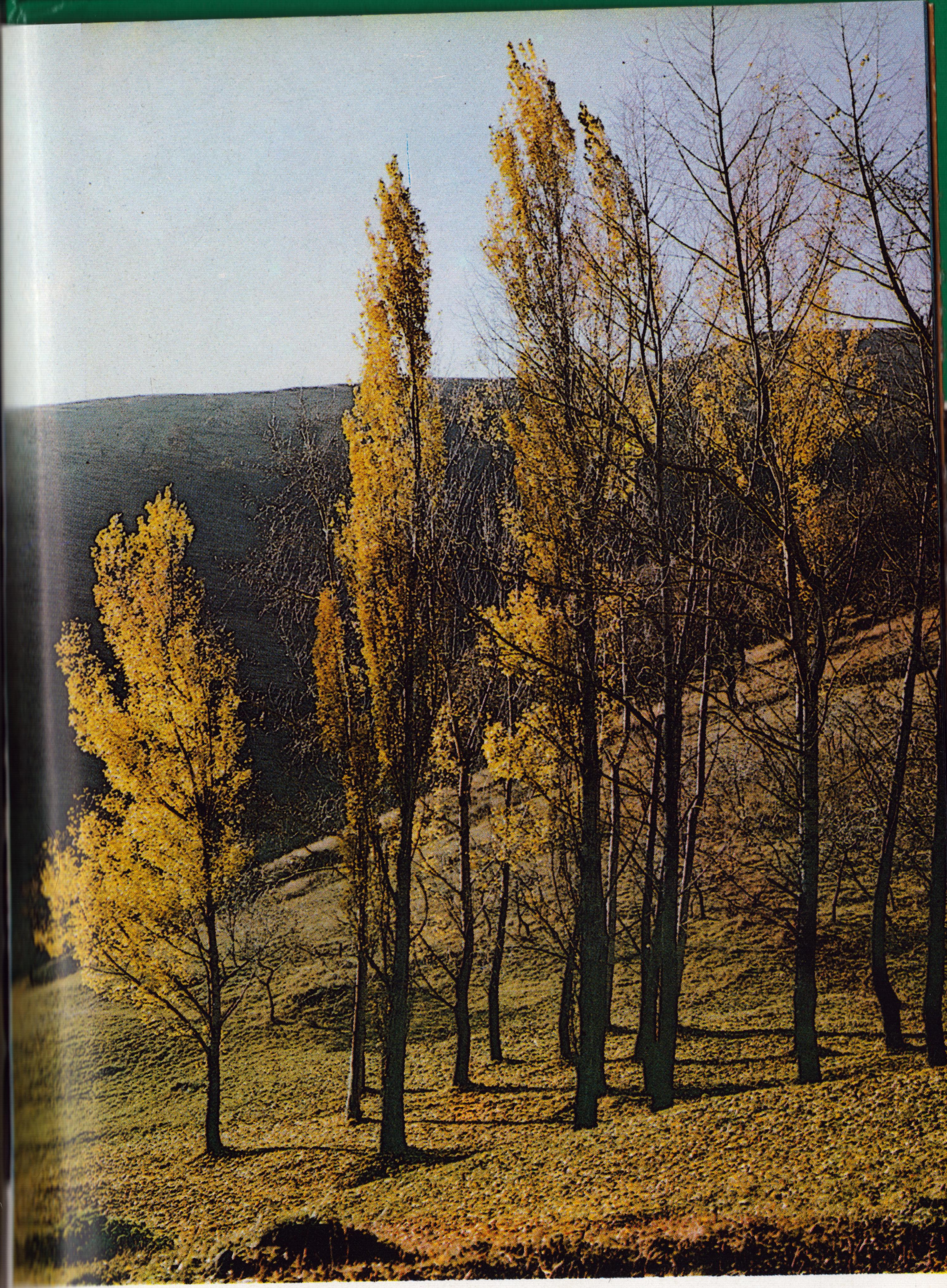

Ոսկե աշուն
Золотая осень
Automne, saison dorée

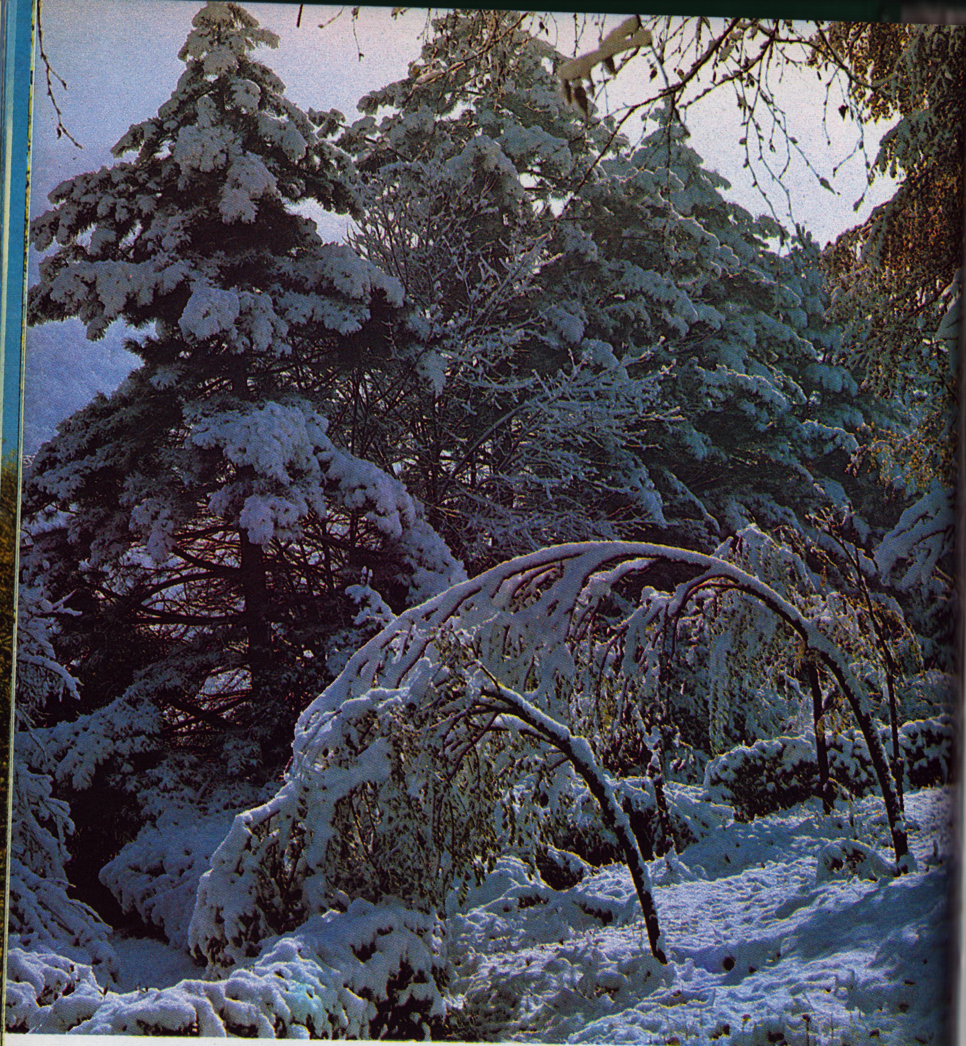

Ճոպանուղի Խանդակ թաղամասում

Канатная дорога в квартале Хандак

Funiculaire dans le quartier Khandak

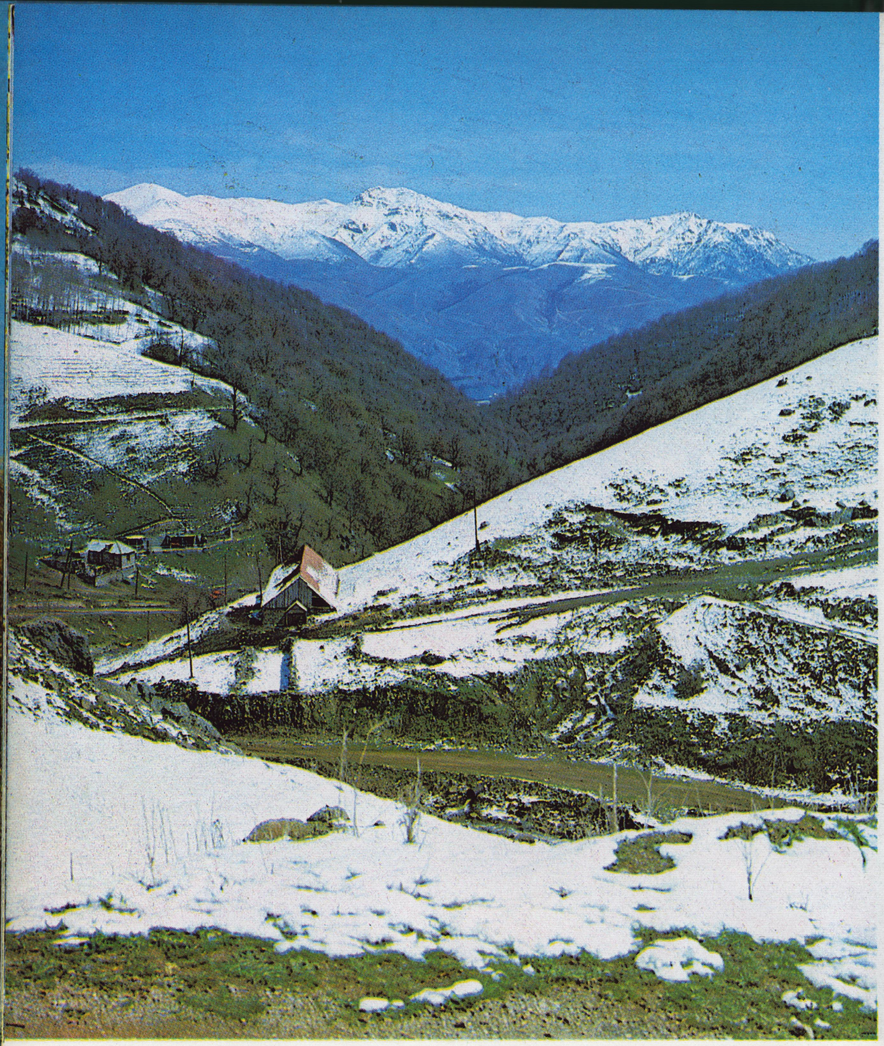

Վանաձոր. ձմեռային բնանկար
Ванадзор: зимний пейзаж
Vanadzor en hiver

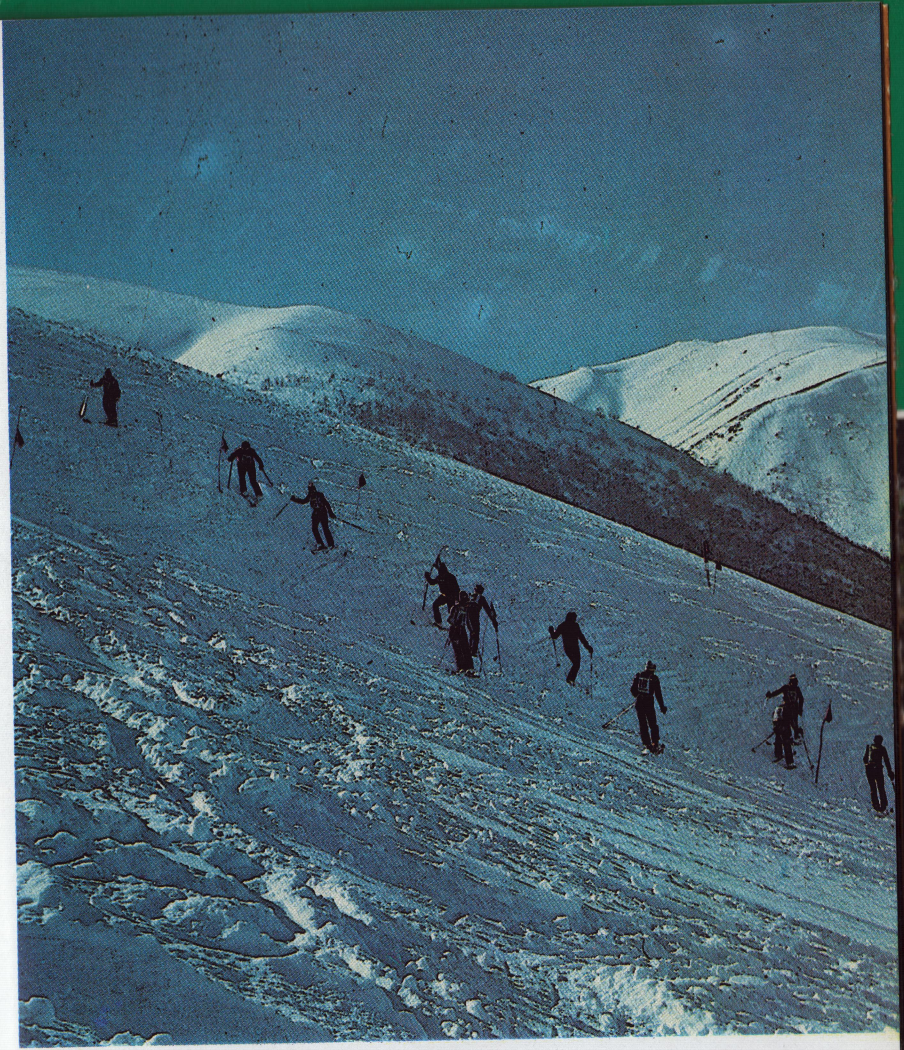

Մայմեխի սարալանջին
На склоне Маймеха
Sur le versant du Maïmekh

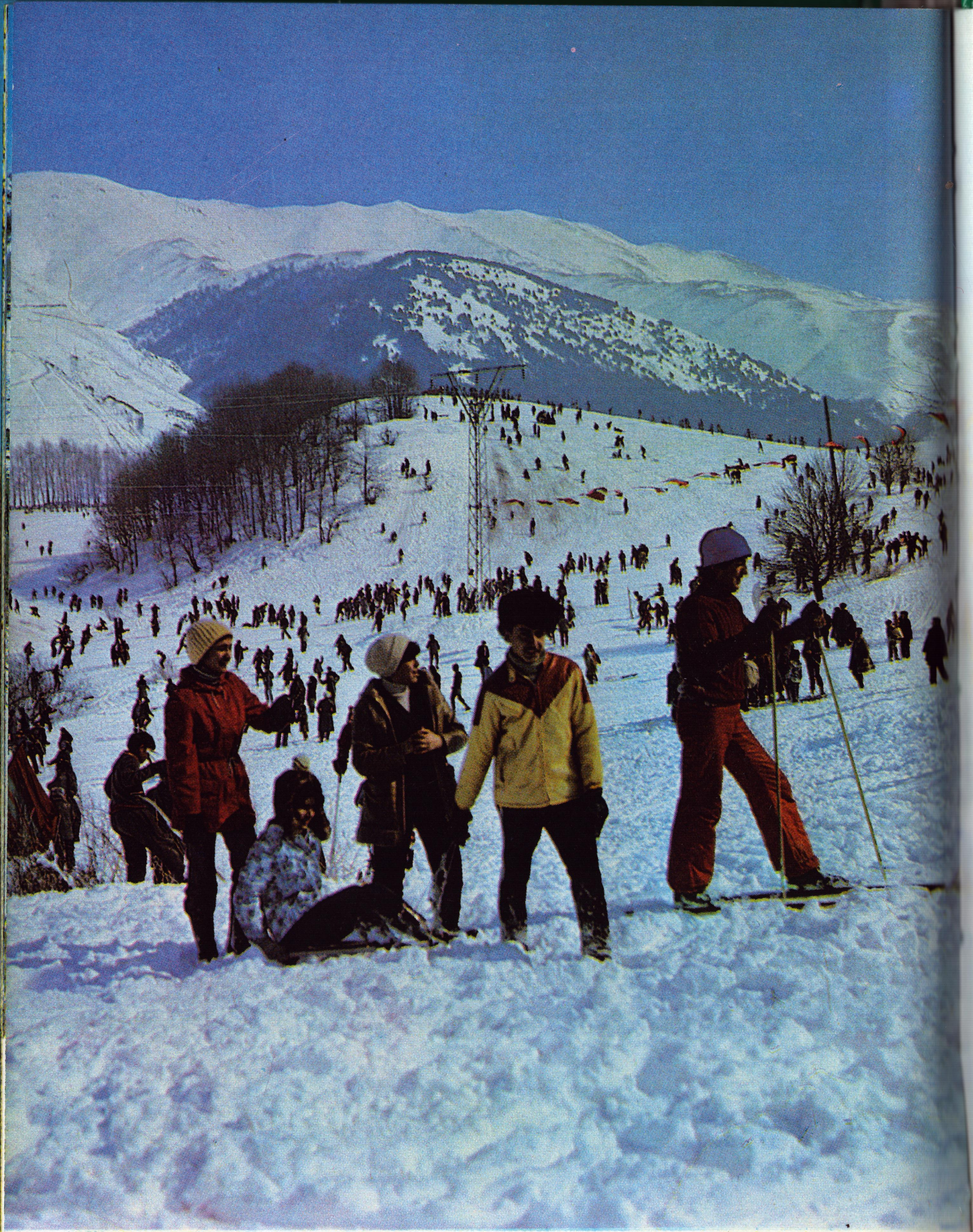

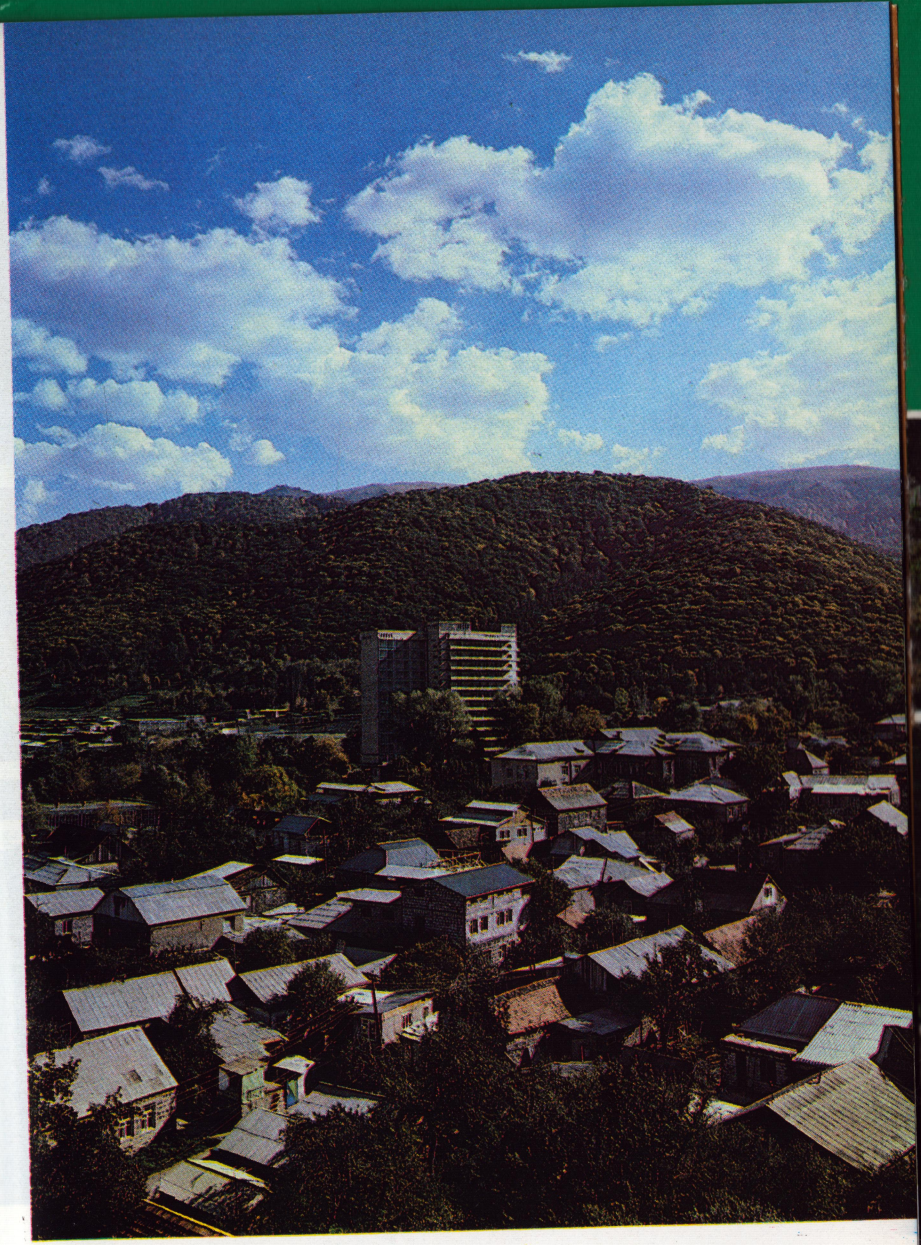

«Լոռվա ձմեռ»
«Лорийская зима»
"L'hiver du Lori"

«Սանատորիական» թաղամասի համայնապատկեր
Панорама квартала «Санаторный»
Vue générale du quartier "Sanatoriakan"

Զբոսաշրջիկների նոր հանգրվանը Խնձորուտ թաղամասում
Новый приют для туристов в квартале Хндзорут
Hôtel pour les touristes dans le quartier Khendzorout

Տեսարան «Դիմաց» թաղամասից
Вид на квартал «Димац»
Le quartier "Dimats"

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ

Ալբոմ-ուղեցույց

(հայերեն, ռուսերեն, ֆրանսերեն լեզուներով)

Կազմող՝ **Սուրեն Սարգսի Բաբայան**

Երևան «Պարբերական» ԱՀՄ 1989

Գունավոր լուսանկարները՝
Ա. Ա. Սիրականյանի
Խմբագիր՝ **Ա. Ե. Հովհաննիսյան**
Նկարիչ՝ **Վ. Ա. Ջրաղացպանյան**
Ֆրանսերեն տեքստի խմբագիր՝
Ն. Գ. Գամշյան
Գեղարվեստական խմբագիր՝
Ս. Ս. Միլիտոնյան
Մակետը՝ **Ն. Ա. Թովմասյանի**
Տեխնիկական խմբագիր՝
Ա. Վ. Հովհաննիսյան
Վերստուգող սրբագրիչ՝
Մ. Ա. Մկրտչյան

КИРОВАКАН

Альбом-путеводитель

(на армянском, русском и французском языках)

Составитель
Сурен Саркисович Бабаян

Ереван, ИПО «Парберакан», 1988

Цветные фотографии
А. А. Сираканяна
Редактор **А. Е. Оганесян**
Художник **В. А. Джрагацпанян**
Редактор французского текста
Н. Г. Гамшян
Художественный редактор
С. С. Милитонян
Технический редактор
А. В. Оганесян
Контрольный корректор
М. А. Мкртчян

Հանձնված է շարվածքի 29.07.88 թ.: Ստորագրված է տպագրության 01.02.89 թ.
Ֆորմատ 84×108¹/₃₂: Թուղթ՝ կավճապատ: Տառատեսակ՝ «Արարատ», «Թայմս»: Տպագրությունը՝ օֆսեթ:
10.3 պայմ. տպագր. մամ., 13.3 հաշվ. հրատ. մամ., 312 ներկ. ոտիսկ: Պատվեր՝ 2122: ՎՖ 00012:
Տպաքանակ՝ 30000: Գինը՝ 4 ռ. 90 կոպ.:

«Պարբերական» ԱՀՄ, Երևան-9, Տերյան փ. 89: ИПО «Парберакан», Ереван-9, ул. Теряна, 89.

ՍՍՀՄ ՀՐԱՏՊԵՏԿՈՄԻՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՈՇԻ ՇՔԱՆՇԱՆԱԿԻՐ Ի. ՖԵՈԴՈՐՈՎԻ ԱՆՎԱՆ № 3 ՏՊԱՐԱՆ: 191126, ԼԵՆԻՆԳՐԱԴ, ԶՎԵՆԻԳՈՐՈԴՍԿԱՅԱ, 11:
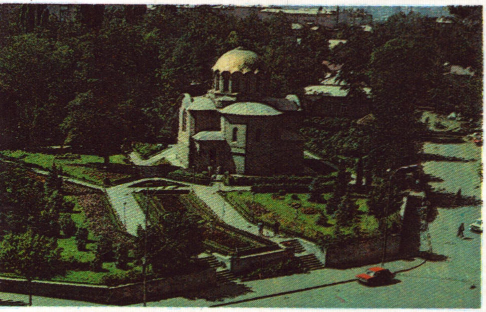
Ленинградская фабрика офсетной печати № 1 дважды ордена Трудового Красного Знамени Ленинградского производственного объединения «Типография им. Ив. Федорова» при Государственном комитете СССР по печати. 197101, Ленинград, ул. Мира, 3. Зак. 2312.